

บทที่ 2

ลักษณะและขอบเขตของการซื้อขายระหว่างประเทศ

การซื้อขายทรัพย์สินเป็นนิติกรรมสัญญาประเภทหนึ่ง โดยมีคู่สัญญาสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ซื้อ และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ขาย ซึ่งได้มีคำเสนอคำสนองถูกต้องตรงกันและได้ตกลงซื้อขายทรัพย์สินกันทำให้เกิดสัญญาซื้อขายสินค้ากันขึ้น ซึ่งการซื้อขายทรัพย์สินนี้มีทั้งการซื้อขายภายในประเทศ และการซื้อขายระหว่างประเทศ โดยที่การซื้อขายระหว่างประเทศจะมีความเกี่ยวข้องกับประเทศ 2 ประเทศ คือ ประเทศของผู้ซื้อ และประเทศของผู้ขาย และก่อให้เกิดสัญญาอื่นๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นสัญญาขนส่ง สัญญาประกันภัยทางทะเล สัญญาชำระเงินระหว่างประเทศ เป็นต้น และมีกฎหมายเกี่ยวข้องมากกว่า 1 ประเทศ ซึ่งจะมีความยุ่งยากซับซ้อนมากกว่าสัญญาซื้อขายภายในประเทศ ซึ่งผู้ซื้อและผู้ขายได้ตกลงซื้อขายกันภายในประเทศไม่มีการขนส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง เมื่อเกิดข้อพิพาทและฟ้องร้องคดีขึ้นในประเทศก็ใช้กฎหมายซื้อขายภายในประเทศที่มีการฟ้องคดีกันมาพิจารณาบังคับได้

เนื่องจากการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งหมายเฉพาะเรื่องความเกี่ยวพันของสิทธิของผู้ขายตามสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศเท่านั้น โดยจะศึกษาเฉพาะสิทธิของผู้ขายในกรณีที่สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศเกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นผู้เขียนจึงไม่ขอกล่าวถึงเรื่องแบบของสัญญา คำเสนอคำสนองในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เพราะเป็นเรื่องที่ก่อให้เกิดสัญญาขึ้นหรือจะทำให้สัญญาเป็นโมฆะไม่มีผลเป็นสัญญา และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาเฉพาะทรัพย์สินที่ซื้อขายที่เป็นสังหาริมทรัพย์เท่านั้น โดยจะไม่กล่าวถึงสังหาริมทรัพย์ที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนโอนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น เรือกำปั่น เรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือรถยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป และจะไม่กล่าวถึงสัญญาจะซื้อขาย แต่จะศึกษาเฉพาะสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดทั้งที่ไม่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไข และที่มีเงื่อนไขและเงื่อนไข รวมทั้งจะศึกษาถึงการซื้อขายผ่อนชำระ สัญญาซื้อขายทรัพย์สินซึ่งยังมีได้กำหนดลงไว้แน่นอน (Unascertained Property) และการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง (Specific Property) เท่านั้น แต่จะไม่ศึกษาถึงสิทธิของผู้ขายตามใบตราส่งที่มีสิทธิต่อธนาคารไม่ว่าจะเป็นคู่สัญญาตาม Documentary Sale โดยตรง และที่เป็นคู่สัญญาตามเลตเตอร์ออฟเครดิตก็ตาม

นอกจากนั้นในบทนี้จะได้ศึกษาถึงขอบเขต ลักษณะ และความแตกต่างของการซื้อขายภายในประเทศ และการซื้อขายระหว่างประเทศว่าแตกต่างกันเช่นไร และกฎหมายที่จะนำมาใช้บังคับในการซื้อขายทั้งสองประเภทนั้นแตกต่างกัน

การซื้อขายระหว่างประเทศเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจระหว่างประเทศ ซึ่งยังมีได้มีการให้คำจำกัดความทางกฎหมายไว้โดยเฉพาะ แต่เมื่อนำมาพิจารณาแล้วจะเห็นว่าธุรกิจระหว่างประเทศจะเป็นเรื่องการผลิต การจำหน่าย และการให้บริการโดยต้องมีความเกี่ยวข้องกันในทางระหว่างประเทศ นั่นคือ ต้องมีประเทศมากกว่าหนึ่งประเทศ และต้องมีการข้ามพรมแดน ซึ่งการประกอบธุรกิจระหว่างประเทศจะมีความสลับซับซ้อนมากกว่าการประกอบธุรกิจภายในประเทศ เพราะมีความเกี่ยวพันกับบุคคลที่อยู่ห่างกันโดยระยะทาง ห่างกันโดยพรมแดนทางการเมืองมีภาษาวัฒนธรรมและกฎหมายที่แตกต่างกันและยังต้องเกี่ยวข้องกับประเทศ รัฐบาลของประเทศที่เกี่ยวข้องระบบกฎหมายทั้งของประเทศคู่ธุรกิจและประเทศที่สาม หรือกฎหมายระหว่างประเทศอีกด้วย ดังนั้นในส่วนของการซื้อขายระหว่างประเทศจะมีประเทศที่เกี่ยวข้องคือ ประเทศของผู้ซื้อและประเทศของผู้ขาย ผู้ซื้อและผู้ขายมักจะอยู่คนละประเทศ และจะต้องมีการส่งมอบสินค้าที่ต้องผ่านพรมแดนระหว่างประเทศ¹

1. ลักษณะทั่วไปของสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ

สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศเป็นสัญญาซึ่งเป็นแกนกลางหรือจุดที่ก่อให้เกิดสัญญาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับสัญญาทางการค้าระหว่างประเทศ และเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของสัญญาซื้อขาย เช่น สัญญาขนส่ง สัญญาประกันภัยและการชำระเงินระหว่างประเทศ กฎหมายที่อาจมีผลบังคับเหนือสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายภายในของประเทศคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย อนุสัญญาระหว่างประเทศ ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศก็เป็นนิติกรรมสัญญาประเภทหนึ่ง ดังนั้น การทำสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศจึงต้องคำนึงถึงแบบของสัญญา คำเสนอ คำสนอง รวมทั้งหน้าที่ของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเช่นเดียวกับการทำสัญญาซื้อขายภายในประเทศ²

¹ โทศล ฉันทิกุล, “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจระหว่างประเทศและกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ,” ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2540), หน้า 2.

² อรจิรา ตั้งวงศ์ยอดยิ่ง, “สิทธิของผู้ขายที่มีต่อธนาคารและผู้ซื้อ ในกรณีการซื้อขายระหว่างประเทศเมื่อธนาคารไม่ชำระหนี้ตามเลตเตอร์ออฟเครดิต,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534), หน้า 29.

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมุ่งหมายเฉพาะเรื่องความเกี่ยวพันของสิทธิของผู้ขาย ตามสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศเท่านั้น และพิจารณาเฉพาะสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดแล้ว ดังนั้น ผู้เขียนจึงไม่ขอกล่าวถึงเรื่องแบบของสัญญาและคำเสนอสนองในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

ดังนั้นโดยลักษณะของสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศจะต้องมีลักษณะระหว่างประเทศ โดยมีสาระสำคัญดังนี้ คู่สัญญาสองฝ่าย คือ ผู้ขายและผู้ซื้อซึ่งมีภูมิลำเนาถิ่นคนละประเทศ ได้มีคำเสนอคำสนองถูกต้องตรงกันตกลงทำสัญญาซื้อขายสินค้า และได้ตกลงที่จะให้มีการขนส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง หรือคู่สัญญาดกลงทำสัญญาซื้อขายและได้ตกลงกำหนดให้มีการส่งมอบสินค้าไปยังอีกประเทศหนึ่ง โดยการทำสัญญาซื้อขายนั้น ผู้ขายตกลงโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงที่จะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย ซึ่งการกระทำตามแบบหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ การโอนกรรมสิทธิ์ การส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย การชำระราคาเป็นเรื่องที่มีขึ้นเมื่อเกิดสัญญาซื้อขายหรือภายหลังจากที่มีสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้ว

1.1 การซื้อขายภายในประเทศ

สัญญาซื้อขายภายในประเทศในทางกฎหมายไทยไม่มีการให้คำนิยามหรือคำจำกัดความไว้โดยเฉพาะ แต่เมื่อพิจารณาศึกษาเกี่ยวกับสัญญาซื้อขายในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ซึ่งต่อไปนี้ เรียกว่า “ป.พ.พ.”) มีแต่การให้คำนิยามการซื้อขายไว้ในมาตรา 453 ซึ่งได้ให้คำนิยามดังนี้ “สัญญาซึ่งบุคคลฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ผู้ขาย โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินให้แก่ผู้ขาย” นอกจากนั้นเมื่อได้วิเคราะห์จากสัญญาซื้อขายภายในประเทศแล้วก็ถือเป็นนิติกรรมสัญญาประเภทหนึ่ง ที่ผู้ซื้อและผู้ขายอยู่ในประเทศเดียวกันถึงแม้จะมีสัญชาติต่างกันก็ตามได้ทำคำเสนอสนองถูกต้องตรงกันภายในประเทศเดียวกันซึ่งทำให้เกิดสัญญาซื้อขาย และยังเป็นสัญญาต่างตอบแทนและเป็นสัญญาโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน โดยที่ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย³ และเมื่อเกิดสัญญาซื้อขายขึ้น คู่สัญญาต่างมีหนี้หรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกัน คือ ผู้ขายมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายนั้นให้แก่ผู้ซื้อ⁴ และผู้ซื้อมีหน้าที่ต้องรับมอบทรัพย์สินที่ตนได้รับซื้อและใช้ราคาตามข้อสัญญาซื้อขาย⁵ ดังนั้นจะ

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์, มาตรา 453

⁴ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 461

⁵ เรื่องเดียวกัน, มาตรา 486

เห็นว่าคู่สัญญามีค่าเสนอสนองอยู่ในประเทศเดียวกัน ถึงแม้คู่สัญญาจะต่างสัญชาติกันก็ตาม เมื่อมีการตกลงซื้อขายขึ้นภายในประเทศและไม่มีการตกลงเรื่องการขนส่งทรัพย์สินที่ซื้อขายจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง เมื่อเกิดกรณีพิพาทและฟ้องร้องคดีขึ้นก็สามารถนำกฎหมายซื้อขายภายในของประเทศที่มีการฟ้องร้องคดีนั้นมาใช้บังคับได้ทันที เช่น คนต่างชาติมาซื้อสินค้าในห้างสรรพสินค้าในประเทศไทย เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นโดยที่คนต่างชาติไม่ชำระราคาสินค้า เกิดคดีฟ้องร้องขึ้นในศาลไทย ศาลไทยสามารถนำกฎหมายซื้อขายของประเทศไทย ซึ่งก็คือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ลักษณะ 1 ซื้อขายมาปรับใช้บังคับได้ทันที จากตัวอย่างดังกล่าวจะเห็นว่า ค่าเสนอสนองได้ถูกต้องตรงกัน และได้ตกลงทำสัญญาซื้อขายกันขึ้นภายในประเทศไทย ก็ต้องนำกฎหมายซื้อขายของไทยมาใช้บังคับ ซึ่งกฎหมายซื้อขายภายในของอังกฤษ และอเมริกาก็มีลักษณะทำนองเดียวกันกับกฎหมายไทย ถ้าหากคู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญาซื้อขายภายในประเทศอังกฤษ หรือประเทศอเมริกา และเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นก็ต้องนำกฎหมายภายในของประเทศอังกฤษหรือของอเมริกามาบังคับใช้ นอกจากนั้น การซื้อขายภายในประเทศซึ่งคู่สัญญาซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่คนละประเทศแต่ได้ตกลงทำสัญญาในประเทศเดียวกันโดยไม่คำนึงถึงสัญชาติของคู่สัญญา ซึ่งขณะทำการตกลงทำสัญญาซื้อขายนั้น ก็ไม่มีการตกลงขนส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งจึงไม่มีการนำเรื่อง Incoterm^๑ เข้ามาเกี่ยวข้องกับสัญญาซื้อขายภายในประเทศ เมื่อเกิดกรณีพิพาทขึ้นโดยที่คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาก็สามารถนำกฎหมายภายในประเทศในเรื่องซื้อขายในประเทศนั้นมาใช้บังคับได้ทันที ถึงแม้ในสัญญาจะไม่ระบุว่าให้นำกฎหมายใดมาใช้บังคับ

นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่า เมื่อคู่สัญญาตกลงโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่กัน เพราะผู้ซื้อตกลงจะชำระค่าให้แก่ผู้ขายก็เกิดเป็นสัญญาซื้อขายแล้ว การทำตามแบบหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือก็ดี การโอนกรรมสิทธิ์ก็ดี ก็ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายก็ดี การชำระราคาก็ดี เป็นเรื่องที่มีขึ้นเมื่อเกิดสัญญาซื้อขายหรือหลังจากมีสัญญาซื้อขายแล้ว เช่น ตัวอย่างฎีกาที่ 1235/2481 วินิจฉัยว่า การชำระราคาไม่ใช่สาระสำคัญแห่งการโอนกรรมสิทธิ์ และฎีกาที่

^๑ Incoterm 1990 มาจากคำว่า International Commercial Term) ซึ่งเป็นคำเฉพาะทางการค้าระหว่างประเทศ โดยหอการค้านานาชาติ (International Chamber of Commerce หรือ ICC) เป็นผู้จัดทำขึ้น โดยปัจจุบันได้กำหนดคำเฉพาะทางการค้าไว้ 13 คำ ในปัจจุบันได้มีการแก้ไขใหม่เป็น Incoterms 2000 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 1 มกราคม 2542 เป็นต้นไป ซึ่งเนื้อหาโดยส่วนใหญ่ยังเหมือน Incoterms 1990 ซึ่งแบ่งคำเฉพาะทางการค้าไว้ 13 คำเหมือนเดิม ดู www.uscib.org/trade/incoterm.htm

1700/2527 การชำระราคาทรัพย์สินที่ขายเป็นเพียงข้อกำหนดของสัญญาหาใช้สาระสำคัญที่จะทำให้สัญญาซื้อขายไม่สมบูรณ์ไม่⁷

เมื่อพิจารณาการซื้อขายภายในประเทศในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะพิจารณาเฉพาะสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด ซึ่งในกฎหมายไทยไม่มีคำว่า “สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด” มีแต่คำว่า “สัญญาซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์” (มาตรา 455 ป.พ.พ.) และลักษณะซื้อขายตามกฎหมายไทยก็มีที่มาจาก The Sale of Goods Act, 1893 ของอังกฤษรวมอยู่ด้วย จึงมีการนำกฎหมายของอังกฤษมาพิจารณาประกอบด้วย

ในกฎหมายของอังกฤษ สัญญาซื้อขายเป็นสัญญาที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในกรณีที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในภายหน้าหรือเมื่อเงื่อนไขสำเร็จแล้ว เรียกว่า สัญญาจะซื้อจะขาย สัญญาจะซื้อจะขายจะกลายเป็นสัญญาซื้อขายเมื่อกำหนดเวลาได้ล่วงพ้นไปแล้วและเงื่อนไขสำเร็จแล้ว (Halsbury’s Law of England, 1960 : pp19-20 อ้างถึงในประพนธ์ ศาคะมาน และไพจิตร ปุญญพันธ์, 2532 : 52)

นอกจากนี้แล้วควรดูความเห็นของนักกฎหมายบางท่านประกอบการพิจารณาด้วย

พระยาวิทูรธรรมพิเนตุให้คำอธิบายไว้ว่า “สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดนั้นเป็นการซื้อขายที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเปลี่ยนหรือโอนมายังผู้ซื้อทันทีอย่างเด็ดขาดเมื่อการซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์ การซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์เมื่อใดนั้น นอกจากการตกลงแล้ว ต้องพิจารณาถึงแบบของสัญญาด้วย ถ้าการซื้อขายทรัพย์สินชนิดที่กฎหมายต้องการให้มีแบบแล้ว ต้องทำให้ถูกแบบ...” ส่วนสัญญาจะซื้อจะขายให้คำอธิบายว่า “สัญญาจะซื้อจะขาย” (agreement to sell or to buy or contract to sell) นั้น เป็นสัญญาจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในเวลาภายหน้า เป็นการแลกเปลี่ยนกับเงินอันเป็นราคา...” (:11-16 อ้างถึงในประพนธ์ ศาคะมาน และไพจิตร ปุญญพันธ์, 2532 : 52)

พระยามนูภาณวิมลศาสตร์ให้คำอธิบายว่า “สัญญาซื้อขายตามมาตรา 453 หมายความว่าความเฉพาะแต่สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดซึ่งมีการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายแล้ว หาก

⁷ ประพนธ์ ศาคะมาน และไพจิตร ปุญญพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะซื้อขาย, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แสงสุทธิการพิมพ์, 2532), หน้า 6.

กรรมสิทธิ์ยังไม่โอน เพียงแต่มีข้อตกลงว่าจะโอนก็เป็นเพียงสัญญาจะซื้อขาย หรือเมื่อมีข้อตกลงว่ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อจนกว่าการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไข หรือถึงกำหนดตามเงื่อนไขก็ไม่เป็นซื้อขายโดยเด็ดขาด แต่เป็นการซื้อขายโดยมีเงื่อนไข (คือเงื่อนไขบังคับก่อน) หรือเงื่อนไข” (:3 อ้างถึงในประพนธ์ ศาตะมาน และไพจิตร ปุญญพันธ์, 2532 : 53)

ส่วนศาสตราจารย์ประพนธ์ ศาตะมาน และศาสตราจารย์ไพจิตร ปุญญพันธ์ (2532 : 52-57) เห็นว่า มาตรา 453 เป็นบทนิยามของลักษณะซื้อขาย จึงเป็นบทบัญญัติที่กล่าวไว้โดยทั่วไปถึงลักษณะสัญญาซื้อขายและสัญญาจะซื้อขายก็คือสัญญาซื้อขายนั่นเอง แต่คู่กรณียังมีความตั้งใจที่จะทำให้สำเร็จบริบูรณ์ และไม่มีใครโต้แย้งว่าสัญญาซื้อขายมิใช่สัญญาโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่จะโอนกันเมื่อใด ช้าหรือเร็วนั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งก็ยังเรียกว่าสัญญาซื้อขายอยู่นั่นเอง (อาจเป็นสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขบังคับไว้) มาตรา 453 ไม่ได้บัญญัติว่า การโอนกรรมสิทธิ์จะต้องโอนกันทันที จึงจะเป็นสัญญาซื้อขาย มิฉะนั้นก็ไม่ใช่สัญญาซื้อขาย การโอนกรรมสิทธิ์เป็นเรื่องภายหลังที่สัญญาเกิดขึ้นแล้ว ดังนั้นการโอนกรรมสิทธิ์ การส่งมอบ การใช้ราคา ฯลฯ เป็นเรื่องภายหลังเกิดสัญญาซื้อขายแล้ว เป็นหน้าที่ระหว่างคู่สัญญาที่จะปฏิบัติต่อกัน การโอนกรรมสิทธิ์มีบัญญัติไว้ในส่วนที่ 2 ตั้งแต่มาตรา 458 เป็นต้นไป โดยปกติกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายย่อมโอนไปแก่ผู้ซื้อตั้งแต่เมื่อทำสัญญาซื้อขายกัน ถ้าหากเป็นสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขก็อาจโอนกันหลังจากนั้นเป็นเวลานานก็ได้ ส่วนการส่งมอบนั้นเป็นหน้าที่ของผู้ขาย ซึ่งบัญญัติอยู่ในส่วนที่ 1 ของหมวดที่ 2 ว่าด้วยหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ขายตั้งแต่ มาตรา 461 เป็นต้นไป ส่วนการใช้ราคาเป็นหน้าที่ของผู้ซื้อบัญญัติในหมวด 3 ตั้งแต่ มาตรา 486 เป็นต้นไป ดังนั้นเมื่อการโอนกรรมสิทธิ์เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นภายหลังมีสัญญาซื้อขายกันแล้ว ตามกฎหมายไทย เหตุใดจึงเอาเรื่องกรรมสิทธิ์โอนไปแล้วหรือยังมาเป็นเครื่องกำหนดว่าสัญญานั้นเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด หรือสัญญาจะชื้อขายนอกจากนั้นจะเห็นว่า มาตรา 455 มีความว่า “เมื่อกล่าวต่อไปเบื้องหน้าถึงเวลาซื้อขาย ท่านหมายความว่า เวลาซึ่งทำสัญญาซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์” ดังนั้น เมื่อพูดถึงการชื้อขายหรือสัญญาชื้อขายแล้ว ก็ต้องเข้าใจว่าสัญญาชื้อขายเสร็จเด็ดขาด ไม่ใช่สัญญาจะชื้อขาย ฉะนั้นจึงต้องไม่นำไปปะปนกับกรณีที่เป็นสัญญาจะชื้อขายตามมาตรา 456 บรรคแรกว่า “การชื้อขาย” ก็ต้องหมายความว่า “สัญญาชื้อขายสำเร็จบริบูรณ์” หรือ “สัญญาชื้อขายเสร็จเด็ดขาด” นั่นเอง ส่วนที่ว่า “สัญญาจะชื้อขายหรือจะชื้อ” ตามวรรคสองนั้นไม่มีปัญหา เพราะหมายถึงสัญญาจะชื้อขายนั่นเอง ฉะนั้นเวลาพูดว่าสัญญาชื้อขายก็ต้องเข้าใจและหมายความว่าสัญญาชื้อขายเสร็จเด็ดขาดไปในตัว และที่เรียกว่าสัญญาชื้อขายเสร็จเด็ดขาดนี้ ใช้ได้ทั้งในกรณีที่เป็นการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์

ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากความหมายของสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด หรือสัญญาซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์ตามกฎหมายของอังกฤษและความเห็นของนักกฎหมายบางท่านดังกล่าวข้างต้นแล้ว จะเห็นว่าตามกฎหมายของอังกฤษและของพระยาวิฑูรธรรมพินธุ และพระยามนูกาณวิมลศาสตร์นั้นได้นำเอาเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์มาเป็นตัวแบ่งว่าถ้ามีการโอนกรรมสิทธิ์ทันทีเมื่อทำสัญญาซื้อขายถือเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด แต่ถ้ามีการตกลงให้กรรมสิทธิ์โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในภายหลัง หรือเมื่อเงื่อนไขสำเร็จแล้ว โดยกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปทันทีขณะทำสัญญาซื้อขาย ก็ถือเป็นสัญญาจะซื้อขายตามกฎหมายอังกฤษหรือสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขตามกฎหมายไทย ส่วนของท่านอาจารย์ประพนธ์ ศาตะมาน และท่านอาจารย์ไพจิตร ปุญญพันธ์นั้นไม่ได้นำเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินมาเป็นตัวแบ่งระหว่างสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดกับสัญญาจะซื้อขายโดยมองว่าการโอนกรรมสิทธิ์เป็นเรื่องที่คู่สัญญาจะตกลงกันให้กรรมสิทธิ์โอนทันที ขณะทำสัญญาหรือภายหลังสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้วก็ได้ ซึ่งสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดก็คือสัญญาซื้อขายที่ผู้ขายมีเจตนาที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้กับผู้ซื้อและผู้ซื้อมีเจตนาที่จะใช้ราคาทรัพย์สินให้กับผู้ขาย ดังนั้น เมื่อคู่สัญญามีข้อเสนอสนองถูกต้องตรงกันในการซื้อขายทรัพย์สินแล้ว การโอนกรรมสิทธิ์ การส่งมอบ การชำระราคา เป็นเรื่องที่คู่สัญญาตกลงกันจะทำให้เกิดขึ้นขณะทำสัญญาหรือภายหลังเกิดสัญญาซื้อขายแล้วก็ได้ และถ้าคู่สัญญาตกลงให้กรรมสิทธิ์โอนภายหลังจากทำสัญญาซื้อขายแล้วโดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลา ก็ถือเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดโดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลา และกรรมสิทธิ์จะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขนั้นหรือเมื่อถึงเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งข้าพเจ้าเห็นว่าสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดหรือสัญญาซื้อขายสำเร็จบริบูรณ์ตามมาตรา 455 ป.พ.พ. ก็คือ สัญญาที่คู่กรณีได้ทำความตกลงกันเสร็จสิ้นแล้วไม่มีสิ่งใดที่ต้องไปตามพิธีเพิ่มเติม เว้นแต่การชำระหนี้ที่เหลืออยู่ หากยังไม่ชำระหรือยังชำระไม่หมดก็ต้องชำระต่อให้หมด คำว่าชำระหนี้คือ การส่งมอบหรือการชำระราคา ซึ่งสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่คู่กรณีตกลงกันเสร็จสิ้นไม่มีสิ่งใดต้องทำตามแบบพิธีใดเพิ่มเติมอีก^๘ หมายถึง

1. กฎหมายไม่ได้บอกว่าจะต้องมีแบบพิธีใดๆ เช่น เป็นกรณีที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ไปทำเป็นหนังสือและจดทะเบียน คู่กรณีจึงไม่ได้ไปจดทะเบียน ซึ่งก็คือเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดและสมบูรณ์แล้วด้วย เช่น สัญญาซื้อขายสังหาริมทรัพย์ที่ไม่ใช่สังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษที่กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา 456 แห่งป.พ.พ

^๘ วิชาญ เกรืองาม, “ซื้อขาย เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ,” ในคำบรรยายกฎหมายแห่งนิติบัญญัติยสภา, ผู้เรียบเรียง อาจารย์ฉันทวรินทร์ วรทัต 2542, บรรยายครั้งที่ 2, 14 มิถุนายน 42, หน้า 131.

2. ต้องมีการทำตามแบบพิธีเพราะกฎหมายบอกให้ทำแต่คู่กรณีไม่ยอมไปทำเอง เช่น เป็นกรณีที่กฎหมายบังคับให้ไปจดทะเบียนแต่คู่กรณีไม่ยอมจดทะเบียน ซึ่งก็คือเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดแต่เป็นโมฆะ เช่น สัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ ชนิดพิเศษที่กฎหมายกำหนดไว้มีเรื่องกำบังหรือเรื่องมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟหรือเรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป แพนและสัตว์พาหนะ

3. มีแบบพิธีต้องไปทำแล้วคู่กรณีก็ได้ทำแล้วเสียด้วย เช่น เป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดว่าต้องไปทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนแล้วคู่กรณีก็จดทะเบียนเรียบร้อยแล้ว ซึ่งก็คือเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด

หรือกล่าวสั้นๆหนึ่งว่า สัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด คือ สัญญาซื้อขายที่มีคู่สัญญา 2 ฝ่าย คือ ผู้ซื้อและผู้ขาย โดยผู้ขายตกลงจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้กับผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงจะใช้ราคาให้กับผู้ขายเพียงเท่านี้ก็ถือว่าเกิดสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดแล้ว ส่วนการตกลงเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ การส่งมอบ การชำระราคา เป็นต้น เป็นเรื่องที่คู่สัญญาสามารถตกลงให้เกิดขึ้นขณะทำสัญญาหรือภายหลังเกิดสัญญาแล้วก็ได้ และถ้าคู่สัญญาตกลงโอนกรรมสิทธิ์ภายหลังที่สัญญาเกิดขึ้นโดยจะโอนกรรมสิทธิ์ต่อเมื่อเป็นไปตามเงื่อนไขหรือเมื่อถึงเงื่อนไขเวลานั้นแล้วก็คือเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดโดยมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลา ส่วนการส่งมอบและการชำระราคาเป็นหน้าที่หรือหนี้ของผู้ขายและผู้ซื้อที่จะต้องปฏิบัติต่อกันภายหลังสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้ว โดยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะไม่พิจารณาเรื่องสัญญาจะซื้อขาย เพราะเป็นเรื่องที่คู่สัญญามีเจตนาจะกระทำการบางอย่างต่อไปในอนาคตเพื่อให้เกิดเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดต่อไป เช่น ตกลงซื้อขายที่ดินกันแล้ว แต่จะไปจดทะเบียนโอนที่ดินต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ในเดือนหน้า ถือเป็นสัญญาจะซื้อขาย จะเป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดต่อเมื่อคู่สัญญาไปทำหนังสือจดทะเบียนโอนที่ดินต่อพนักงานเจ้าหน้าที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นไปตามแบบนิติกรรมการซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ที่จะต้องทำให้ถูกต้องตามแบบที่กฎหมายกำหนด มิฉะนั้นถือเป็นโมฆะมิได้มีการทำสัญญาซื้อขายที่ดินมาตั้งแต่ต้น และกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามเงื่อนไขถูกต้องครบถ้วนแล้วหรือเมื่อถึงเวลาที่ตกลงกันแล้ว เช่น ผู้ซื้อได้ชำระราคาบางส่วนหรือทั้งหมดตามที่ตกลงกันให้กับผู้ขายแล้ว แต่ผู้ขายไม่ยอมไปจดทะเบียนโอนที่ดินให้กับผู้ซื้อ ผู้ขายมีสิทธิฟ้องร้องคดีต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้ขายไปจดทะเบียนโอนที่ดินให้กับผู้ซื้อ ถ้าผู้ขายไม่ปฏิบัติตาม ศาลจะมีคำพิพากษาโดยให้ถือคำพิพากษานั้นแทนการจดทะเบียนการโอนของผู้ขายก็ได้

นอกจากนี้ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาเฉพาะสัญญาซื้อขายที่เป็นสังหาริมทรัพย์เท่านั้น โดยจะไม่รวมถึงสังหาริมทรัพย์ที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนโอนกับพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น เรือกำบัง หรือเรือมีระวางตั้งแต่หกตันขึ้นไป เรือกลไฟ หรือ

เรือยนต์มีระวางตั้งแต่ห้าตันขึ้นไป ทั้งซื้อขายแพและสัตว์พาหนะด้วย⁹ และศึกษาสัญญาซื้อขาย ทั้งที่ไม่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์ และที่มีเงื่อนไขและเงื่อนไขในการโอน กรรมสิทธิ์รวมทั้งการซื้อขายผ่อนชำระ ซึ่งโดยหลักของสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด กรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สินที่ขายนั้นย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่เมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกันตามมาตรา 458 แห่งป.พ.พ. โดยไม่ต้องคำนึงว่าได้มีการส่งมอบหรือชำระราคากันแล้วหรือยัง อย่างไรก็ตามก็อาจมี การตกลงส่งมอบทรัพย์สินหรือชำระราคากันก่อนมีการโอนกรรมสิทธิ์ก็ได้ ในกรณีที่กรรมสิทธิ์ใน ทรัพย์สินไม่โอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่วันที่ทำสัญญาซื้อขายตามหลักการโอนกรรมสิทธิ์ตามมาตรา 458 ส่วนมาตรา 459 บัญญัติว่า “ถ้าสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขบังคับไว้ ท่านว่า กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนไป จนกว่าการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไขหรือถึงกำหนดเงื่อนไข เวลานั้น...” แต่เงื่อนไขตามมาตรา 459 เป็นสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่เกิดขึ้นแล้ว แต่มีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขบังคับไว้ไม่ให้กรรมสิทธิ์โอนไปเท่านั้น

ดังนั้น สัญญาซื้อขายเป็นสัญญาโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน แต่ถ้ามีเงื่อนไขหรือเงื่อนไข บังคับไว้ กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปจนกว่าการจะเป็นไปตามเงื่อนไขหรือถึงกำหนดเงื่อนไข เวลานั้น สัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขนั้นเห็นได้ชัดว่ามีสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้ว แต่มีเงื่อนไข หรือเงื่อนไขบังคับไว้อยู่ในสัญญานั้นด้วย จึงทำให้การโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอน ไปยังผู้ซื้อ หรือยังทวงถามให้ปฏิบัติการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินก่อนถึงกำหนดเวลาไม่ได้เท่า นั้น ถ้าหากเป็นไปตามเงื่อนไขหรือถึงกำหนดระยะเวลา กรรมสิทธิ์จึงจะโอนไป เงื่อนไขหรือ เงื่อนไขเวลานั้นได้หน่วงเหนี่ยวผลแห่งนิติกรรมยังมีให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนไปเท่านั้น มิได้ หมายความว่านิติกรรมยังไม่เกิดขึ้น ถ้าหากไม่มีนิติกรรมสัญญาแล้ว จะเอาอะไรมาผูกพันกัน ระหว่างคู่กรณี ฉะนั้นจึงไม่ใช่เรื่องเงื่อนไขก่อนหรือหลังที่ก่อให้เกิดสัญญาหรือนิติกรรม แต่เป็น เรื่องเงื่อนไขในนิติกรรมสัญญานั้นเอง¹⁰

ตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาของสัญญาซื้อขายที่มีเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์

คำพิพากษาฎีกาที่ 227/2471 โจทก์ตกลงซื้อเครื่องโรงสีข้าวโดยผ่อนชำระเงิน แต่ เครื่องโรงสีข้าวยังเป็นของจำเลยจนกว่าจะชำระเงินเสร็จ เป็นสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไข ดังนี้จะเห็น ว่าผู้ซื้อจะต้องชำระราคาให้หมดเสียก่อน ซึ่งการชำระราคาเป็นหน้าที่ของผู้ซื้อที่จำต้องปฏิบัติ

⁹ ป.พ.พ. มาตรา 456(1)

¹⁰ ประพนธ์ ศาตะมาน และไพจิตร ปุณฺณพันธ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและ พยานิชย์ลักษณะซื้อขาย, หน้า 109.

ตามสัญญาซื้อขายอยู่แล้ว แต่เหตุการณ์ที่ไม่แน่นอนที่ถือเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนก็คือ ผู้ซื้อจะชำระราคาได้หมดหรือไม่ หรือผ่อนชำระราคาได้หมดครบถ้วนหรือไม่ นั่น ซึ่งถือเป็นเหตุการณ์ที่ไม่แน่นอน ส่วนคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 149/2506 โจทก์ขายรถยนต์ให้จำเลย โดยจำเลยชำระราคาด้วยเงินสดจำนวนหนึ่ง และเอารถยนต์ของจำเลยตีราคาให้โจทก์อีกจำนวนหนึ่ง ทั้งสองฝ่ายได้ส่งมอบรถยนต์และเงินสดให้แก่กันแล้ว แต่เนื่องจากรถยนต์ของโจทก์ก็ยังไม่ผ่อนชำระให้หมด และยังไม่ได้รับโอนทะเบียนมา ทั้งสองฝ่ายจึงตกลงจะไปโอนทะเบียนรถยนต์ให้แก่กันเมื่อโจทก์ผ่อนชำระราคาหมดและรับโอนทะเบียนมาแล้ว ดังนั้นแสดงว่าทั้งสองฝ่ายยังไม่เจตนาโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ให้แก่กันจนกว่าจะได้เป็นไปตามเงื่อนไขแล้ว ซึ่งคู่สัญญาได้ถือเอาการที่โจทก์ผ่อนชำระราคาให้หมด และรับโอนทะเบียนมาแล้วเป็นเงื่อนไข ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอนว่าโจทก์จะผ่อนชำระราคาได้หมดและรับโอนทะเบียนมาหรือไม่ (ดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 716-717/2493, 1069/2521, 1562/2522, 4024/2526, 3067/2530 อ้างถึงในประพนธ์ ศาคะมาน และไพจิตร ปุญญพันธุ์, 2532 : 110-112) ประกอบด้วย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1236/2497 คู่สัญญาทำสัญญาซื้อขายโต๊ะบิลเลียดและอุปกรณ์การเล่นบิลเลียดรวมแล้วราคา 10,000 บาท คู่กรณีตกลงว่าตราใบที่ยังชำระราคาไม่ครบ 10,000 บาท ตราใบนั้นยังไม่โอนกรรมสิทธิ์ให้ ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าสัญญานี้คือสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาด เพราะเป็นสัญญาที่ตกลงกันเสร็จเด็ดขาดเรียบร้อยแล้วไม่ต้องไปทำตามแบบพิธี ถ้าเงินยังไม่ชำระก็ต้องชำระเพราะเป็นหนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9/2505 วินิจฉัยว่า ตกลงซื้อขายผลลำไยในสวนขณะลำไยกำลังออกดอก โดยชำระราคากันบางส่วนแล้วและให้ผู้ซื้อเป็นผู้ครอบครองดูแลรักษาต้นลำไยเอง ผลได้เสียเป็นของผู้ซื้อ ถ้าเกิดผลเสียหายอย่างไร ผู้ขายไม่ต้องคืนเงิน ถ้าเป็นผลมากก็เป็นของผู้ซื้อฝ่ายเดียว เป็นการซื้อขายกันแน่นอนแล้วโดยคำนวณราคาจากดอกลำไยเป็นหลัก ต่อมาถ้าต้นลำไยถูกพายุพัดหักหมด ผู้ซื้อจะเรียกเงินคืนจากผู้ขายไม่ได้ ซึ่งตามฎีกานี้เป็นการซื้อขายเสร็จเด็ดขาดเหมือนกัน แต่มีข้อกำหนดหรือเงื่อนไขว่าถ้าได้ผลมากก็เป็นของผู้ซื้อ โดยเสี่ยงโชคและคำนวณจากดอกลำไย ฉะนั้นเมื่อได้ผลมากกรรมสิทธิ์ก็ตกเป็นของผู้ซื้อทันที

เกี่ยวกับเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งคู่สัญญาอาจจะตกลงในสัญญาซื้อขายให้มีเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ก็ได้ เพียงสังเกตว่าข้อกำหนดในสัญญาซึ่งคู่สัญญาตกลงให้มีเงื่อนไขอาจจะไม่ใช่เงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์เสมอไป การกำหนดว่าจะส่งมอบทรัพย์สิน จะใช้ราคากันเมื่อใด จะชำระเป็นเงินสด หรือเงินผ่อนมิใช่เงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ แต่เป็นข้อตกลงในสัญญาอย่างธรรมดาทั่วไปซึ่งเป็นข้อตกลงในเรื่องหน้าที่

หรือหนี้ของคู่สัญญาซื้อขายว่าจะกระทำพร้อมกับการเกิดสัญญาหรือจะกระทำหลังจากเกิดสัญญาซื้อขายแล้วก็ได้ ดังนั้นการโอนกรรมสิทธิ์ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งคู่สัญญาอาจจะตกลงในสัญญาซื้อขายให้มีเงื่อนไขการโอนกรรมสิทธิ์ก็ได้ ส่วนการส่งมอบ การชำระราคา เป็นหน้าที่ของคู่สัญญาที่จะปฏิบัติต่อกันตามบทบัญญัติว่าด้วยการซื้อขายเมื่อมีสัญญาเกิดขึ้นแล้ว¹¹ แต่จะนำมาสร้างเป็นเงื่อนไขก็ได้

ตัวอย่างสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์

วันที่ 1 มกราคม 2542 ก ตกลงขายรถยนต์ให้ ข โดยกำหนดการโอนกรรมสิทธิ์ในรถยนต์กันหลังวันที่ 31 มกราคม 2542 ดังนี้ เรียกว่าสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขเริ่มต้น กรรมสิทธิ์ในรถยังไม่โอนไปยัง ข จนกว่าจะล่วงพ้นวันที่ 31 มกราคม 2542 แล้ว ข จะทวงถามให้โอนกรรมสิทธิ์รถก่อนหรือภายในวันที่ 31 มกราคม 2542 ยังไม่ได้

จะเห็นได้ว่า ตามมาตรา 459 เงื่อนไขที่จะทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินโอนไปยังผู้ซื้อนั้น ต้องเป็นเงื่อนไขบังคับก่อนหรือเงื่อนไขเริ่มต้น ถ้าหากเป็นเงื่อนไขบังคับหลังหรือเงื่อนไขเวลาสิ้นสุดแล้ว กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอาจโอนไปยังผู้ซื้อแล้วและโอนกลับคืนมายังผู้ขายอีกก็ได้ และทำให้สัญญาที่เกิดขึ้นแล้วสิ้นสุดลงได้

ในส่วนของกฎหมายของอังกฤษนั้น ในกรณีที่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อในภายหน้าหรือเมื่อเงื่อนไขสำเร็จแล้ว เรียกว่า สัญญาจะซื้อขาย (agreement to sell) สัญญาจะซื้อขายจะกลายเป็นสัญญาซื้อขาย เมื่อกำหนดเวลาได้ล่วงพ้นไปแล้วหรือเงื่อนไขสำเร็จแล้ว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในกฎหมายอังกฤษสัญญาจะซื้อขายก็คือสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาบังคับไว้แน่นอน หรือจะกล่าวกลับกัน สัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขก็คือสัญญาจะซื้อขายตามกฎหมายของอังกฤษ ซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจะโอนไปยังผู้ซื้อก็ต่อเมื่อการจะได้เป็นไปตามเงื่อนไขหรือถึงกำหนดเวลานั้น ซึ่งตรงกับมาตรา 459 ป.พ.พ. ซึ่งเป็นเรื่องสัญญาซื้อขายเสร็จเด็ดขาดที่มีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขในการโอนกรรมสิทธิ์เท่านั้นไม่เรียกว่าสัญญาจะซื้อขาย และท่านอาจารย์จิติ ดิงศภัทย์ ได้เขียนหมายเหตุคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1236/2497 ว่าสัญญาจะซื้อขายมีในสังหาริมทรัพย์อื่น ๆ ได้หรือไม่นอกเหนือจาก อสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษ ซึ่งท่านอาจารย์จิติ ดิงศภัทย์เห็นว่าไม่ได้เพราะสังหาริมทรัพย์ทั่วไปนั้นไม่อาจทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้ เมื่อไม่มี

¹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

การจดทะเบียนมันก็ไม่ใช่สัญญาจะซื้อขาย ส่วนการที่ไม่สามารถโอนกรรมสิทธิ์กันได้ในวันนี้แต่ต้องโอนวันหน้าเมื่อมีการชำระราคาเสร็จก็เห็นได้ชัดก็คือสัญญาซื้อขายมีเงื่อนไขนั่นเอง (วิชญ์ เครื่องาม, 2542: 142-143)

นอกจากนี้การซื้อขายในที่นี้ยังรวมถึงการซื้อขายทรัพย์สินซึ่งยังมิได้กำหนดลงไว้แน่นอน (Unascertained Property) และการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง (Specific Property) ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 460 เป็นเรื่องของการโอนกรรมสิทธิ์ว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้โอนแล้วหรือยัง แต่สัญญาซื้อขายนั้นได้เกิดขึ้นแล้ว

มาตรา 460 ป.พ.พ. บัญญัติว่า “ในการซื้อขายทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดไว้แน่นอน นั้น ท่านว่ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปจนกว่าจะได้หมาย หรือนับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือก หรือทำโดยวิธีอื่นเพื่อให้บังตัวทรัพย์สินนั้นออกเป็นแน่นอนแล้ว

ในการซื้อขายทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ถ้าผู้ขายยังจะต้องนับ ชั่ง ตวง วัด หรือทำการอย่างอื่น หรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดอันเกี่ยวแก่ทรัพย์สินเพื่อให้รู้กำหนดราคาทรัพย์สินนั้นแน่นอน ท่านว่ากรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าการหรือสิ่งนั้นได้ทำแล้ว”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติตามมาตรา 460 วรรคแรก จะเห็นได้ว่าคู่สัญญาอาจตกลงทำสัญญาซื้อขายทรัพย์สินซึ่งยังไม่มีในปัจจุบัน แต่จะมีในภายหลังหรือในอนาคต หรือทรัพย์สินซึ่งมิได้กำหนดลงไว้แน่นอนก็ได้ ซึ่งสัญญาซื้อขายทรัพย์สินนั้นได้เกิดขึ้นแล้ว แต่กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินยังไม่โอนเนื่องจากการกำหนดทรัพย์สินที่แน่นอนไว้¹² ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้ขายที่จะต้องจัดหาโอนส่งมอบให้กับผู้ซื้อ และการที่จะต้องมีการแบ่งแยกทรัพย์สินให้แน่นอนไม่ว่าจะกระทำด้วยวิธีใด จะนับ ชั่ง ตวง วัด หรือคัดเลือก หรือทำประการอื่นใด ก็เพื่อให้มีการแบ่งแยกทรัพย์สินที่แน่นอนให้เป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และให้รู้ว่าทรัพย์สินแค่นั้น อันไหน เพียงใดที่จะโอนให้กับผู้ซื้อ และอันไหน ส่วนไหนที่ยังเป็นของผู้ขายอยู่ เพื่อจะได้โอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ถูกต้อง เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 723/2492 ชื่อน้ำตาลทรายจากร้านรวมสองส่วน ส่วนแรกบรรจุกระสอบวางอยู่ในร้าน และเป็นการซื้อขายทั้งหมดโดยไม่ต้องชั่ง ถือว่ากรรมสิทธิ์โอนไปยังผู้ซื้อแล้ว แต่อีกส่วนหนึ่งน้ำตาลไม่ได้อยู่ในร้าน หากกระจัดกระจายอยู่ตามโรงงานหลายแห่ง แม้สัญญาซื้อขายจะระบุว่าโรงงานที่ไหนบ้าง แต่เมื่อได้ความว่าแต่ละโรงงานนั้นมีอยู่หลายกระสอบจึงเป็นการซื้อขายทรัพย์สินบางส่วนจากทรัพย์สินส่วนใหญ่ที่มีอยู่ กรรมสิทธิ์ไม่โอนจนกว่าจะชั่ง ตวง วัด คัดเลือก หมาย นับตามมาตรา 460 วรรคหนึ่ง และดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 117-118.

1504/2526 ประกอบ สำหรับมาตรา 460 วรรคสอง เป็นเรื่องที่ทรัพย์สินนั้นจะต้องนับ ชั่ง ตวง วัด เพื่อให้รู้กำหนดราคาซึ่งแตกต่างจากมาตรา 460 วรรคแรก ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องนับ ชั่ง ตวง วัด เพื่อให้รู้ตัวทรัพย์สินที่แน่นอน ซึ่งมาตรา 460 วรรคสอง เป็นเรื่องที่ต้องกระทำเพื่อให้รู้ราคาแน่นอน ถ้าผู้ขายไม่กระทำการดังกล่าวก็จะทำให้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ เช่น ตกลงซื้อทุเรียนทั้งสวนโดยขายลูกละ 100 บาท แต่ยังไม่มีการนับว่าทุเรียนทั้งสวนมีกี่ลูก ดังนั้นกรรมสิทธิ์ในทุเรียนยังไม่โอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ แต่สัญญาซื้อขายได้เกิดขึ้นแล้ว แต่ถ้าเมื่อใดก็ตามมีการนับทุเรียนทั้งสวนว่ามีกี่ลูกแล้วและรู้ราคาแน่นอนแล้วเช่นนี้ กรรมสิทธิ์ก็จะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ แต่ถ้าผู้ขายยังจะต้องทำอะไรเกี่ยวกับทรัพย์สินแต่ไม่ใช่เพื่อให้รู้ราคาแน่นอนแล้ว กรรมสิทธิ์ก็โอนไปตามหลักธรรมดา เช่น ซื้อส้มทั้งกอง 1,000 บาท แต่ให้แยกส้มใส่กล่อง กล่องละ 50 บาท เช่นนี้ กรรมสิทธิ์ในส้มที่ซื้อขายนั่นโอนไปยังผู้ซื้อแล้วตั้งแต่ขณะทำสัญญาซื้อขายส้มทั้งกอง (มาตรา 458)

การที่จะต้องทำให้ทรัพย์สินนั้นเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งไม่ว่าจะนับ ชั่ง ตวง วัด เพื่อให้รู้ตัวทรัพย์สินที่แน่นอนตามมาตรา 460 วรรคแรก หรือ เพื่อให้รู้ราคาที่แน่นอนตามมาตรา 460 วรรคสอง เนื่องจากมีผลต่อการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น และเมื่อรู้ถึงตัวทรัพย์สินที่แน่นอนและราคาที่แน่นอนแล้วกรรมสิทธิ์ก็จะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ และภัยพิบัติที่เกิดขึ้นก็จะตกเป็นพับแก่ผู้ซื้อ แม้จะยังไม่มีการส่งมอบกันก็ตาม ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 370 วรรคแรก บัญญัติว่า “ถ้าสัญญาต่างตอบแทนมีวัตถุประสงค์เป็นการก่อให้เกิดหรือโอนทรัพย์สินในทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง และทรัพย์สินนั้นสูญหรือเสียหายไปด้วยเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันจะโทษลูกหนี้มิได้ไซ้ ท่านว่าการสูญหรือเสียหายตกเป็นพับแก่เจ้าหนี้” เมื่อทรัพย์สินได้โอนไปยังผู้ซื้อ และถ้าทรัพย์สินนั้นเกิดสูญหายหรือเสียหายอันจะโทษผู้ขายไม่ได้ หรือมิใช่ความผิดของผู้ขายแล้ว ความสูญหายหรือความเสียหายในทรัพย์สินนั้นก็ตกเป็นพับแก่ผู้ซื้อ ผู้ซื้อจะเรียกร้องให้ผู้ขายรับผิดชอบไม่ได้ นอกจากนั้น ตามมาตรา 370 วรรคสอง บัญญัติว่า “ถ้าไม่ใช่ทรัพย์สินเฉพาะสิ่ง ท่านให้ใช้บทบัญญัติที่กล่าวมาในวรรคก่อนนี้บังคับแต่เวลาที่ทรัพย์สินนั้นกลายเป็นทรัพย์สินเฉพาะสิ่งตามบทบัญญัติแห่งมาตรา 192 วรรคสองนั้นไป” ตามบทบัญญัติมาตรา 370 นี้แล้ว คู่สัญญาสามารถตกลงกันเป็นอย่างอื่นได้ เช่น ตกลงว่าตราบใดที่ผู้ขายยังไม่ได้ส่งมอบทรัพย์สิน ถ้าหากทรัพย์สินเกิดสูญหายหรือเสียหาย ผู้ขายจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งปวงก็เป็นไปตามข้อตกลงนั้น แต่ถ้ามิได้มีข้อตกลงเป็นอย่างอื่น แต่ได้มีการส่งมอบซักชำเพราะความผิดของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ฝ่ายนั้นก็ต้องรับผิดชอบในภัยพิบัติที่เกิดขึ้น (มาตรา 217-218)

ดังนั้นจากการศึกษาจะพบว่าตามกฎหมายไทยจะไม่มีการให้คำจำกัดความคำว่า “การซื้อขายภายในประเทศ” ไว้แต่อย่างใด มีแต่ให้คำจำกัดความ “ซื้อขาย” ไว้ในมาตรา 453

แต่เมื่อวิเคราะห์ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 1 ซื้อขายแล้วจะพบว่าถึงแม้กฎหมายไม่ได้ให้จำกัดความการซื้อขายภายในประเทศไว้ แต่ก็สามารถสรุปลักษณะการซื้อขายภายในประเทศได้ว่า เป็นนิติกรรมสัญญาประเภทหนึ่งที่มีคู่สัญญาสองฝ่าย คือ ผู้ซื้อและผู้ขายที่อยู่ในประเทศเดียวกันถึงแม้จะมีสัญชาติต่างกันก็ตามได้ทำคำเสนอสนองถูกต้องตรงกันภายในประเทศเดียวกัน และไม่มีการตกลงเรื่องการขนส่งสินค้าที่ซื้อขายจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งรวมอยู่ในคำเสนอคำสนองหรือในสัญญาซื้อขายด้วย ถือว่าเกิดสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้ว และเป็นสัญญาซื้อขายภายในประเทศ เพราะนิติสัมพันธ์เกิดขึ้นภายในประเทศ ถ้าเกิดข้อพิพาทขึ้นหรือคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาจะมีการฟ้องร้องคดีกันขึ้น ศาลสามารถนำกฎหมายซื้อขายภายในประเทศนั้นมาใช้ได้ถึงแม้ในสัญญาซื้อขายจะไม่ระบุให้นำกฎหมายไทยมาใช้ก็ตาม หลังจากเกิดสัญญาซื้อขายขึ้นแล้ว คู่สัญญามีหนี้หรือหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติต่อกันคือ ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายให้กับผู้ซื้อ และผู้ซื้อมีหน้าที่รับมอบทรัพย์สินและชำระราคาให้กับผู้ขาย ซึ่งการส่งมอบทรัพย์สิน การชำระราคา คู่สัญญาจะตกลงกันให้เกิดขึ้นพร้อมกับการซื้อขายหรือภายหลังที่สัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้วก็ได้

1.2 การซื้อขายระหว่างประเทศ

ปัจจุบันการซื้อขายระหว่างประเทศมีบทบาทสำคัญมากต่อการค้าและเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งการซื้อขายระหว่างประเทศถือเป็นส่วนหนึ่งของการค้าระหว่างประเทศโดยมีคู่สัญญาสองฝ่ายซึ่งอยู่คนละประเทศ คือ มีผู้ซื้อและผู้ขายอยู่คนละประเทศโดยมีการเคลื่อนย้ายสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง นอกจากนี้สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศเป็นสัญญาซึ่งเป็นแกนกลางหรือจุดที่ก่อให้เกิดสัญญาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับสัญญาทางการค้าระหว่างประเทศ เช่น สัญญาขนส่ง สัญญาประกันภัยและการชำระเงินระหว่างประเทศเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยกฎหมายที่อาจมีผลบังคับเหนือสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายภายในของประเทศคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย อนุสัญญาระหว่างประเทศ รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งกฎหมายภายในที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับการซื้อขายระหว่างประเทศอาจเป็นกฎหมายของประเทศหรือกฎหมายของต่างประเทศ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคู่สัญญาจะได้ตกลงกันหรือการพิจารณาตามหลักในเรื่องกฎหมายขัดกัน ส่วนอนุสัญญาระหว่างประเทศเป็นความตกลงระหว่างประเทศที่เป็นแบบพหุภาคีที่มีหลายรัฐร่วมเป็นภาคีเพื่อให้เข้าใจถึงสาระสำคัญของสัญญาได้โดยสะดวก ซึ่งในวิธานพันธบัตรฉบับนี้จะได้ศึกษาถึงอนุสัญญาของสหประชาชาติว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods หรือ CISG) ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า อนุสัญญาซื้อขายฯ ขนบธรรมเนียมประเพณีการค้าระหว่างประเทศก็เป็นเรื่องการปฏิบัติจนได้รับการยอมรับกัน เช่น ข้อ

ตกลงเกี่ยวกับการตีความศัพท์ทางการค้า ได้แก่ Incoterms 1990 โดยปัจจุบันมี Incoterms 2000 ออกมาบังคับใช้โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2543¹³ โดยย่อมาจาก International Commercial Terms โดยมีสภาหอการค้านานาชาติ (International Chamber of Commerce หรือเรียกย่อว่า ICC) เป็นผู้กำหนดความหมายที่แน่นอนสำหรับถ้อยคำทางการค้า โดยปัจจุบันได้กำหนดไว้ 13 คำ ซึ่งเป็นเรื่องของการกำหนดหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขาย และจุดของความเสี่ยงภัยในสินค้าจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อใด แต่ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อไร ซึ่งในเรื่องการโอนกรรมสิทธิ์ต้องไปดูกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ และไม่ได้กล่าวถึงการผิดสัญญาของคู่สัญญา รวมถึงผลที่ตามมาของการผิดสัญญาดังกล่าวและการยกเว้นความรับผิดใดๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ต้องไปดูในข้อตกลงของสัญญาซื้อขายและกฎหมายที่นำมาใช้บังคับ โดย Incoterms ได้ให้ความหมายถ้อยคำทางการค้าเพื่อให้คู่สัญญาที่ตกลงซื้อขายกันภายใต้ Incoterm¹⁴ ซึ่งบางประเทศถือว่าเป็นประเพณีทางการซื้อขายระหว่างประเทศ สำหรับประเทศไทยคงจะต้องรอดูคำพิพากษาของศาลฎีกาต่อไปว่าจะยอมรับเรื่องใดเป็นประเพณีการซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศบ้าง เนื่องจากประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่ใช้กับการซื้อขายระหว่างประเทศไว้โดยเฉพาะประกอบกับเมื่อพิจารณาคำว่า “การซื้อขายระหว่างประเทศ” ตามกฎหมายไทยแล้วไม่มีการให้คำจำกัดความไว้โดยเฉพาะไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายภายในประเทศก็ตาม แต่ก็ได้กล่าวโดยสรุปถึงลักษณะของการซื้อขายภายในประเทศมาแล้วข้างต้น ซึ่งมีคู่สัญญาสองฝ่ายมีค่าเสนอสนองอยู่ในประเทศเดียวกันไม่มีการตกลงเรื่องการขนส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่งจึงสามารถนำกฎหมายซื้อขายธรรมดาภายในประเทศ คือ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะซื้อขายมาใช้ได้ แต่การซื้อขายระหว่างประเทศมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างไปจากสัญญาซื้อขายธรรมดาภายในประเทศ จึงต้องมีการพิจารณาจากกฎหมายไทย ธรรมเนียมปฏิบัติที่ได้มีการปฏิบัติกันมา และความเห็นจากท่านอาจารย์บางท่านประกอบการพิจารณาว่า การซื้อขายระหว่างประเทศในที่นี้ ควรมีลักษณะเช่นไร จึงเรียกว่า สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ

¹³ Incoterms 2000, International Chamber of Commerce, The World Business Organization, ICC Publishing SA. ISBN 9248211999.

¹⁴ โทศล ฉันทฤกุล, “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจระหว่างประเทศและกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ,” ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 6-8.

ท่านอาจารย์มานพ นาคทัต ได้อธิบายถึงลักษณะของสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ¹⁵ โดยสรุปได้ดังนี้

1. ประกอบด้วยสัญญาหลายประเภท โดยมีสัญญาซื้อขายเป็นแกนกลางและมีสัญญาอื่นๆประกอบ เช่น สัญญาขนส่ง เป็นต้น การซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศต้องมีการตกลงเรื่องการขนส่งเพื่อให้มีการส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง แม้ว่าผู้ซื้อและผู้ขายจะไม่ได้มีการทำสัญญาขนส่งระหว่างกัน แต่จะต้องตกลงกันว่าภาระในเรื่องการขนส่งจะตกอยู่กับฝ่ายใด

2. มีการส่งสินค้าจากอีกประเทศหนึ่งไปอีกประเทศหนึ่ง แต่ถ้าเป็นการซื้อขายซึ่งมีกระทำโดยคนต่างสัญชาติ แต่ถ้าไม่มีการส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง ย่อมถือว่าเป็นการซื้อขายภายในประเทศไม่มีลักษณะเป็นการซื้อขายระหว่างประเทศ

3. อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายมากกว่าสัญญาซื้อขายภายในประเทศ โดยกฎหมายที่อาจมีผลบังคับเหนือสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายภายในประเทศของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย อนุสัญญาระหว่างประเทศ ตลอดจนประเพณีการค้าระหว่างประเทศ

ท่านอาจารย์ชวลิต อัดดาศาสตร์ ได้อธิบายถึงลักษณะสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ โดยสรุปมาจาก International Supply Contract ของ The Unfair Contract Term Act 1977 ซึ่งมีคำนิยามบัญญัติไว้ในมาตรา 26(3) และ (4)¹⁶ ดังนี้

1. จะต้องเป็นสัญญาซื้อขายหรือเป็นสัญญาที่จะต้องมีการโอนการครอบครอง (possession) หรือโอนกรรมสิทธิ์ (ownership) ในตัวสินค้า และ

¹⁵ มานพ นาคทัต, "กฎหมายที่เกี่ยวกับคดีการค้าระหว่างประเทศ : สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ," ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2540), หน้า 26-27.

¹⁶ Schmitthoff's Export Trade, 9 ed : pp.100-101 อ้างถึงในชวลิต อัดดาศาสตร์, "กฎหมายเกี่ยวกับการซื้อขายระหว่างประเทศ," ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 2, 2540 : 47.

2. คู่สัญญาจะต้องมีสถานประกอบการ (place of business) ที่อยู่กันคนละประเทศ หรือถ้าไม่มีสถานประกอบการก็ต้องมีถิ่นที่อยู่ประจำ (habitual residences) ที่อยู่กันคนละประเทศ

นอกจากนี้สัญญาซื้อขายระหว่างประเทศจะต้องมีสาระสำคัญดังนี้

1. ในขณะที่ทำสัญญาซื้อขายกันนั้น สินค้าจะต้องอยู่ระหว่างการขนส่งหรือจะถูกขนส่งจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง หรือ

2. คำเสนอและคำสนองจะทำกันคนละประเทศ หรือ

3. สัญญาจะต้องกำหนดให้มีการส่งมอบสินค้าไปยังอีกประเทศหนึ่ง

ดังนั้นเมื่อพิจารณาจากลักษณะของสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศที่ท่านอาจารย์แต่ละท่านได้ให้ไว้ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนเห็นว่าสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศก็ถือเป็นนิติกรรมสัญญาประเภทหนึ่ง โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นสัญญาซื้อขายโดยมีคู่สัญญา 2 ฝ่าย คือ ผู้ซื้อและผู้ขายซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่กันคนละประเทศ หรือ มีสถานประกอบการธุรกิจคนละประเทศ และ

2. เป็นกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้

2.1 ในขณะที่ทำสัญญาซื้อขายกันนั้น สินค้าจะต้องอยู่ระหว่างการขนส่ง หรือจะถูกขนส่งจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง หรือคู่สัญญาจะต้องกำหนดให้มีการส่งมอบสินค้าไปยังอีกประเทศ หรือ

2.2 คำเสนอคำสนองจะต้องทำคนละประเทศ

นอกจากนั้นสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศจะเกิดเป็นสัญญาได้ คู่สัญญาจะต้องมีคำเสนอสนองถูกต้องตรงกัน โดยที่ผู้ขายตกลงที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย ซึ่งการกระทำตามแบบหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ การโอนกรรมสิทธิ์ การส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย การชำระราคาเป็นเรื่องที่มีขึ้นเมื่อเกิดสัญญาซื้อขาย

แล้วหรือภายหลังจากที่มีสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้ว ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะศึกษาเกี่ยวกับ สิทธิของผู้ขายในสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นภายหลังที่เกิดสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศแล้วโดยจะไม่ขอกล่าวถึงเรื่องแบบของสัญญาและคำเสนอคำสนองในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

การซื้อขายระหว่างประเทศมีความสลับซับซ้อนมากกว่าการซื้อขายภายในประเทศ เพราะมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลที่อยู่ห่างกันโดยระยะทาง ห่างกันโดยพรมแดนทางการเมือง มีภาษาวัฒนธรรมและกฎหมายที่แตกต่างและยังต้องเกี่ยวข้องกับประเทศ รัฐบาลของประเทศที่เกี่ยวข้อง ระบบกฎหมายของประเทศคู่ธุรกิจและประเทศที่สาม หรือกฎหมายระหว่างประเทศ อีกด้วย เช่น มีประเทศที่เกี่ยวข้อง คือ ประเทศของผู้ซื้อและประเทศของผู้ขาย ผู้ซื้อและผู้ขาย มักอยู่คนละประเทศและจะต้องมีการส่งมอบสินค้าที่ต้องผ่านพรมแดนระหว่างประเทศ ดังนั้นเมื่อเกิดกรณีข้อพิพาทเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความผิดของฝ่ายใดก็ตาม และในสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศมิได้มีการตกลงให้นำกฎหมายของประเทศใดมาบังคับใช้โดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย และไม่สามารถทราบถึงเจตนาที่แท้จริงของคู่สัญญาได้ว่าจะให้นำกฎหมายใดมาบังคับใช้ ก็ต้องมีการนำกฎหมายขัดกัน¹⁷ ซึ่งเป็นกฎหมายภายในของประเทศที่คู่สัญญานำคดีไปฟ้องร้องมาพิจารณาคือ กฎหมายซึ่งไปให้ใช้กฎหมายภายในของประเทศใดมาบังคับใช้กับกรณีพิพาทที่เกิดขึ้น หรือจะนำอนุสัญญาซื้อขายฯ มาบังคับใช้ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นภาคีของอนุสัญญาดังกล่าว และกฎหมายขัดกันซึ่งมาที่การใช้กฎหมายของประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญา ซึ่งกฎหมายภายในเหล่านี้รวมทั้งที่เป็นกฎหมายเอกชนซึ่งกำหนดสิทธิ หน้าที่ระหว่างคู่กรณี เช่น นิติกรรม สัญญา ซื้อขาย เป็นต้น ซึ่งในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะพิจารณาเฉพาะเนื้อหาสิทธิของผู้ขายในสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศเท่านั้น จึงจะไม่ขอกล่าวในรายละเอียดเกี่ยวกับกฎหมายขัดกัน หลักและกฎเกณฑ์ในการพิจารณากฎหมายขัดกันในที่นี้

นอกจากนั้นสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศยังมีความเกี่ยวข้องกับสัญญาอื่นๆ อีก ได้แก่ สัญญาขนส่งสินค้า สัญญาประกันภัย สัญญาชำระเงินทางการค้า ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศจะมีการขนส่งสินค้าจากประเทศหนึ่งไปยังอีกประเทศหนึ่ง เพื่อไปส่งมอบสินค้าให้ถึงมือของผู้ซื้อซึ่งอยู่ห่างกันคนละประเทศ ดังนั้นสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศจึงเป็นตัวกำหนดมาตรฐานให้แก่สัญญาขนส่ง ซึ่งแบบมาตรฐานการขนส่งสินค้าได้ถูก

¹⁷ พจน คุ้มานะชัย, คำอธิบายกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลและพระราชบัญญัติว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมาย (โดยย่อ) (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติธรรม, 2481)

ทำขึ้นมาก็เพื่อที่จะสนับสนุนให้เกิดการซื้อขายขึ้น และการตกลงกำหนดแบบมาตรฐานขึ้นโดยสภาหอการค้าระหว่างประเทศ (The International Chamber Commerce หรือ ICC) โดยใช้ถ้อยคำที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน เรียกว่า Incoterm (Incoterms มาจากคำว่า International Commercial Term) ซึ่ง Incoterms จะอธิบายและกำหนดความหมายที่แน่นอนสำหรับถ้อยคำทางการค้า และ Incoterms นี้เองที่ช่วยบอกให้ทราบว่าคู่สัญญาฝ่ายใดมีหน้าที่อย่างใดในสัญญาแต่ละประเภท และผู้ใดจะต้องรับภาระความเสี่ยงภัยในความเสียหายของสินค้า

Incoterms มิใช่กฎหมายของรัฐ หรือสนธิสัญญาแต่อย่างใด และมีใช่กฎหมายภายในหรือความตกลงระหว่างประเทศแต่อย่างใด แต่เป็นการรวบรวมหลักของข้อตกลงทางการค้าระหว่างประเทศของเอกชนเข้าด้วยกัน และมีผลผูกพันคู่สัญญาในสัญญาการค้าระหว่างประเทศเนื่องจากคู่สัญญาระบุอย่างชัดแจ้ง หรือโดยปริยายให้ใช้ Incoterms บังคับแก่สัญญานั้น Incoterms จึงไม่มีสภาพบังคับของกฎหมายของรัฐ ซึ่งในทางปฏิบัติ Incoterms เป็นเพียงรูปแบบของข้อตกลงของผู้ซื้อและผู้ขายในเรื่องของการส่งมอบและรับมอบสินค้านั้นเท่านั้น ในบางครั้ง เราจึงเรียก Incoterms ว่า ข้อกำหนดในการส่งมอบ (Term of Delivery) Incoterms มิใช่ทั้งหมดของสัญญาซื้อขายสินค้านั้นระหว่างคู่สัญญา แต่เป็นเพียงเจตนาของคู่สัญญาที่ต้องการกันให้ Incoterms เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาของตน ดังนั้น Incoterms จึงตอบแต่เพียงปัญหาที่เกี่ยวกับภาระหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขายสินค้าเท่านั้น นอกจากนั้น Incoterms ยังสามารถระบุเวลาที่ภัยโอนจากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง แต่ไม่สามารถระบุเวลาที่กรรมสิทธิ์ในสินค้าโอนจากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไปยังอีกฝ่ายหนึ่ง จึงต้องตีความตามกฎหมายของประเทศนั้น ๆ

การติดต่อซื้อขายสินค้าโดยปกติจะใช้วิธีให้ขนส่งสินค้าที่ตกลงซื้อขายกันโดยทางทะเล ฉะนั้นจึงต้องมีการทำสัญญากันเป็นพิเศษในการซื้อขายระหว่างประเทศ โดยเงื่อนไขที่จะต้องมีการตกลงกันเสมอ คือ คู่สัญญาฝ่ายใดมีหน้าที่จัดการและชำระค่าขนส่งสินค้าจากสถานที่หนึ่งไปยังสถานที่หนึ่ง ความเสียหายจะตกเป็นพับแก่ฝ่ายใด ถ้าไม่สามารถจะปฏิบัติให้เป็นไปตามสัญญา และคู่สัญญาฝ่ายใดเป็นฝ่ายรับความเสี่ยงภัยในความเสียหายซึ่งอาจจะเกิดขึ้นกับสินค้าในระหว่างการขนส่ง จากเงื่อนไขเหล่านี้จึงก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายหลายประเภท ซึ่งจะกำหนดหน้าที่ของผู้ซื้อและผู้ขายในเรื่องที่กล่าวถึงอย่างชัดเจน โดยนำ Incoterms 1990 ฉบับปัจจุบัน ซึ่งมีอยู่ 13 รูปแบบ ที่กำหนดความสัมพันธ์ในเรื่องดังกล่าวมาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา เช่น สัญญาในข้อตกลงแบบ CIF และ FOB เป็นต้น โดยสามารถสรุปข้อตกลงทั้งสิ้น 13 ข้อ

ตกลงของ Incoterms 1990 ออกเป็น 4 กลุ่ม เพื่อกำหนดภาระหน้าที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงแห่งภัย¹⁸ ได้ดังนี้

1. ข้อตกลงในกลุ่ม E - เป็นกลุ่มที่ผู้ขายจะส่งมอบสินค้า ณ สถานที่ของผู้ขายเอง โดยที่ค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงเนื่องจากการขนส่งสินค้าออกจากสถานที่ดังกล่าวตกเป็นภาระของผู้ซื้อทั้งหมด ประกอบด้วย 1 ข้อตกลง EXW

2. ข้อตกลงในกลุ่ม F - เป็นกลุ่มที่ผู้ขายจะส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ขนส่ง (carrier) ณ สถานที่ที่ระบุไว้ หรือ ส่งมอบสินค้าลงเรือของผู้ขนส่งหลังจากจุดที่ส่งมอบนี้ ค่าใช้จ่ายและความเสี่ยงใดๆ ในการขนส่งสินค้าจะตกเป็นภาระของผู้ซื้อ ประกอบด้วย 3 ข้อตกลง คือ FCA, FAS, FOB

3. ข้อตกลงในกลุ่ม C - เป็นกลุ่มที่ผู้ขายจะส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ขนส่ง ณ สถานที่ที่ระบุไว้ หรือส่งมอบสินค้าลงเรือของผู้ขนส่ง เช่นเดียวกับในกลุ่ม F แต่ผู้ขายรับภาระในการชำระค่าขนส่งหลัก ได้แก่ ค่าระวางขนส่งจนถึงปลายทาง บางข้อตกลงผู้ขายยังต้องทำและจ่ายค่าประกันภัยขนส่งสินค้าทางทะเลด้วย ซึ่งภาระค่าใช้จ่ายเหล่านี้จะรวมอยู่ในราคาสินค้าซึ่งผู้ซื้อต้องชำระให้ผู้ขายอีกทีหนึ่ง แต่สำหรับความเสี่ยงนั้นจะผ่านไปยังผู้ซื้อ ณ จุดที่ผู้ขายส่งมอบสินค้า เช่นเดียวกับในกลุ่ม F ประกอบด้วย 4 ข้อตกลง คือ CFR, CIF, CPT และ CIP

4. ข้อตกลงในกลุ่ม D - เป็นกลุ่มที่ผู้ขายรับผิดชอบส่งมอบสินค้าจนถึงสถานที่ปลายทางที่ระบุไว้ ซึ่งอาจเป็นเขตแดน (border) ท่าเรือปลายทาง หรือจุดที่ได้ระบุไว้ ณ ประเทศปลายทาง ผู้ขายต้องรับภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ และความเสี่ยงจากสถานที่ของผู้ขาย จนถึงจุดปลายทางที่ได้ระบุไว้ กลุ่มนี้จึงเป็นการดูแลส่งมอบจนถึงจุดปลายทาง ประกอบด้วย 5 ข้อตกลง คือ DAF, DES, DEQ, DDU และ DDP

เนื่องจากสัญญาซื้อขายในข้อตกลงแบบ CIF และ FOB เป็นสัญญาที่ทำกันมากในการซื้อขายระหว่างประเทศ โดยผู้เขียนจะนำสัญญาสองประเภทนี้มาพิจารณาพร้อมกับสิทธิของผู้

¹⁸ สุทธิพล ทวีชัยการ, “บทวิเคราะห์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง Incoterms 1990 และกฎหมายซื้อขายระหว่างประเทศ,” ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2540), หน้า 119-120 และ Incoterms 2000, pp. 7-8.

ขายตามสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องในบทต่อไป แต่ในที่นี้ผู้เขียนจะขอ
นำสัญญาสองประเภทนี้มากล่าวพอเป็นสังเขปดังนี้

สัญญาซื้อขายในข้อตกลงแบบ CIF ซึ่งย่อมาจาก Cost, Insurance and Freight เป็นราคาซื้อขายตามสัญญาที่ผู้ซื้อตกลงจะชำระให้แก่ผู้ขายนั้นรวมราคาสินค้า เบี้ยประกันภัย และค่าขนส่งสำหรับการขนส่งสินค้าด้วย คือเป็นสัญญาซึ่งผู้ขายตกลงจะส่งสินค้าที่จะขายนั้นไป ให้ถึง ณ ท่าเรือตามที่ผู้ซื้อต้องการ และจะเป็นผู้ออกค่าระวางบรรทุกสินค้าลงเรือรวมทั้งค่า ประกันภัยให้ทั้งสิ้น โดยผู้ขายจะเป็นผู้จัดหาสินค้าและส่งมอบสินค้านั้นให้กับผู้ขนส่งที่ผู้ขายจัด หามาเอง โดยผู้ขายเป็นคู่สัญญากับผู้ขนส่ง และรับภาระค่าใช้จ่ายในการทำสัญญาไปยังเมือง ท่าปลายทางตามที่ตกลงไว้ใน การขนส่งสินค้าไปให้ผู้ซื้อ พร้อมทั้งรับภาระค่าใช้จ่ายในการเอา ประกันภัยสินค้าโดยให้ผู้ซื้อหรือบุคคลอื่นใดเป็นผู้รับประโยชน์ในสินค้าซึ่งมีสิทธิเรียกร้องจากผู้ รับประกันภัย และเมื่อผู้ขายส่งมอบสินค้าผ่านพ้นกราบเรือ ณ ท่าเรือต้นทางตามกำหนดเวลา ตามที่ผู้ซื้อต้องการแล้ว ความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าก็จะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ คือ ถ้าเกิดภัย พิบัติขึ้นกับสินค้าที่ซื้อขายทำให้สินค้านั้นสูญหายหรือเสียหายไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนใน ระหว่างการขนส่งแล้ว และไม่ใช้ความผิดของผู้ขายแล้ว ความสูญหายหรือเสียหายดังกล่าวก็จะ ตกเป็นพับแก่ผู้ซื้อ นอกจากนั้นแทนที่ผู้ขายจะต้องส่งมอบสินค้านั้นให้แก่ผู้ซื้อโดยตรง ผู้ขายจะ ส่งมอบเพียงเอกสารการส่งสินค้า (Shipping Documents) อันถือว่าเป็นเอกสารแทนสินค้าให้ แก่ผู้ซื้อเท่านั้น โดย Shipping Documents ประกอบด้วยเอกสารดังต่อไปนี้ 1. ใบตราส่ง (Bill of Lading) ต้องไม่มีข้อแสดงความบกพร่อง 2. กรมธรรม์ประกันภัยทางทะเล (Marine Insurance Policy) คู่คุ้มครองภัยพิบัติตามปกติ หรือที่ได้กลายเป็นพิเศษ และ 3. ใบกำกับสินค้า (Invoice) ตามแบบที่กำหนด การซื้อขายชนิดนี้กรรมสิทธิ์ในสินค้านั้นย่อมผ่านไปยังผู้ซื้อทันทีเมื่อ มีการส่งมอบเอกสารการส่งสินค้า และถ้าผู้ขายได้ส่งมอบเอกสารการส่งสินค้าให้ผู้ซื้อเรียบร้อยแล้ว ผู้ซื้อจะมีหน้าที่ต้องชำระราคาสินค้าให้ ทั้งนี้ไม่จำเป็นต้องคำนึงว่าสินค้าจะมาถึงแล้วหรือยัง หรือไม่ว่าสินค้าจะสูญหายระหว่างทาง หรือแม้ผู้ซื้อจะไม่มีโอกาสได้ตรวจสินค้านั้นเลยก็ตาม¹⁹ เมื่อผู้ซื้อได้รับมอบเอกสารการส่งสินค้ามาเรียบร้อยแล้วก็มีสิทธิโอนจำหน่ายสินค้านั้นต่อไป โดยที่ผู้ซื้อยังมิได้รับมอบสินค้าเลยก็ได้ ความล่าช้าในการส่งมอบเอกสารอาจเป็นเหตุให้ผู้ซื้อ บอกเลิกสัญญาได้ ซึ่งสัญญาซื้อขายในข้อตกลงแบบ CIF หรือ เรียกอีกอย่างว่า สัญญาซื้อขาย เอกสาร โดยผู้ซื้อ มีสิทธิรับมอบเอกสาร หรือปฏิเสธไม่รับมอบเอกสารเมื่อมีการยื่นเอกสารก็ได้ ถ้าเอกสารดังกล่าวมีรายละเอียดเกี่ยวกับสินค้า เช่น วันที่ตกลงส่งมอบสินค้าบนระวางเรือ

¹⁹ อรุณี ตั้งวงศ์ยอดยิ่ง, "สิทธิของผู้ขายที่มีต่อธนาคารและผู้ซื้อในกรณีการซื้อขาย ระหว่างประเทศเมื่อธนาคารไม่ชำระหนี้ตามเลตเตอร์ออฟเครดิต" หน้า 32-37.

จำนวนสินค้า คุณภาพ ลักษณะของสินค้า เป็นต้น ไม่ตรงตามที่ระบุไว้ในสัญญาหรือตามที่ตกลงกันผู้ซื้อที่มีสิทธิปฏิเสธการรับมอบเอกสารดังกล่าวได้ ถึงแม้ผู้ซื้อได้รับมอบเอกสารแล้วแต่ผู้ซื้อก็ยังมิสิทธิปฏิเสธรับมอบสินค้าได้อีก ถ้าสินค้าที่ส่งมาไม่ตรงกับที่ระบุไว้ในเอกสารส่งสินค้าหรือไม่ตรงกับสัญญา เพราะสัญญาซื้อขายดังกล่าวผู้ซื้ออาจยังไม่มีโอกาสได้ตรวจสอบสินค้าเลย ดังนั้นในสัญญาซื้อขาย CIF สิทธิในการปฏิเสธเอกสาร และสิทธิในการปฏิเสธสินค้าแตกต่างกัน สิทธิในการปฏิเสธเอกสารเกิดขึ้นเมื่อมีการยื่นเอกสาร ส่วนสิทธิในการปฏิเสธสินค้าเกิดขึ้นเมื่อรับมอบสินค้าแล้วปรากฏว่าสินค้าไม่ถูกต้องตรงตามสัญญา

สัญญาซื้อขายในข้อตกลงแบบ FOB ซึ่งย่อมาจาก Free on Board เป็นสัญญาที่ผู้ขายรับภาระค่าใช้จ่ายจนกระทั่งได้มีการนำสินค้าขึ้นบนรถทุกบนเรือ สินค้าที่ถูกนำขึ้นบนเรือโดยผู้ขาย ณ ท่าเรือขนส่งสินค้าตามที่ระบุในสัญญาซื้อขาย ภาระการรับความเสี่ยงภัยและความเสียหายของสินค้าตกเป็นของผู้ซื้อเมื่อสินค้าผ่านพ้นกราบเรือ ซึ่งผู้ขายมีหน้าที่เพียงจัดหาสินค้าและส่งสินค้าลงเรือตามที่ผู้ซื้อได้แจ้งให้ทราบว่าเป็นเรือลำใด ท่าเรือไหน สัญญาชนิดนี้ถือว่าได้มีการส่งมอบสินค้าตั้งแต่เวลาที่ได้บรรทุกสินค้าลงเรือ โดยที่ผู้ซื้อเป็นผู้จัดหาเรือมาขนส่งเอง และเข้าเป็นคู่สัญญากับผู้ขนส่งรับภาระค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับค่าระวางบรรทุกขนส่งสินค้าจากเรือท่าต้นตามที่ระบุไว้ รวมทั้งเอาประกันภัยสินค้าในกรณีที่ผู้ซื้อต้องการประกันภัยสินค้าที่ขนส่งนั้น และเมื่อผู้ขายส่งมอบสินค้าผ่านพ้นกราบเรือ ณ ท่าเรือต้นทางตามที่ระบุแล้ว ภาระความเสี่ยงภัยและความเสียหายในตัวของสินค้าก็จะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ อย่างไรก็ตาม โดยที่ไม่มีพฤติกรรมการค้าว่าผู้ซื้อจะต้องตรวจสอบสินค้าในขณะที่บรรทุกลงเรือ ดังนั้น ถ้าผู้ซื้อไม่มีโอกาสได้ตรวจสอบสินค้าก่อน และถ้าปรากฏว่าสินค้านั้นผิดไปจากสัญญาซื้อขาย ผู้ซื้อก็มีสิทธิปฏิเสธไม่รับมอบสินค้านั้นได้²⁰ กรณีสินค้ายังไม่อาจกำหนดลงได้ กรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปยังผู้ซื้อจนกว่าจะได้แบ่งแยกกำหนดไว้แน่นอนแล้ว ส่วนสินค้าที่กำหนดลงไว้แน่นอนแล้ว เมื่อขนส่งสินค้าผ่านพ้นกราบเรือแล้ว กรรมสิทธิ์ก็จะโอนไปยังผู้ซื้อ เว้นแต่จะมีเงื่อนไขหรือเงื่อนไขบังคับไว้ กรรมสิทธิ์ก็จะยังไม่โอนไปจนกว่าจะเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้หรือเมื่อถึงเงื่อนไขเริ่มต้น

นอกจากนั้นสัญญาซื้อขายในข้อตกลงแบบ FOB มีการนำมาใช้ในความหมายที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์และวัตถุประสงค์ของคู่สัญญา ดังนั้น ข้อตกลงแบบ FOB อาจมีการ

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 37-40.

ดัดแปลงแล้วนำไปใช้ในความหมายแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นไปตามความประสงค์ของคู่สัญญาที่ใช้กันทั่วไปมี 3 แบบ²¹ ดังนี้

1. Classic FOB Contract - ผู้ซื้อมีหน้าที่จัดหาเรือ แต่ผู้ขายมีหน้าที่ทำสัญญารับขนโดยตรงกับผู้ขนส่งโดยใบตราส่งจะออกในนามผู้ขายหรือตามคำสั่งของผู้ขาย ซึ่งผู้ขายจะสลักหลังโอนให้แก่ผู้ซื้อต่อไป ผู้ขายมีหน้าที่จัดส่งสินค้าขึ้นเรือ ส่วนการประกันภัยนั้นเป็นเรื่องของผู้ซื้อว่าจะประกันหรือไม่

2. FOB Contract with additional Service - ผู้ขายมีหน้าที่จัดหาเรือและทำสัญญาประกันภัย แต่ก็ทำเพื่อผู้ซื้อ ผู้ซื้อไม่มีหน้าที่จัดหาเรือ และเช่นเดียวกับแบบที่ 1 ผู้ขายจะเป็นคู่สัญญาโดยตรงกับผู้ขนส่ง ผู้ขายมีหน้าที่จัดส่งสินค้าขึ้นเรือ และโอนใบตราส่งและกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้ซื้อ

3. FOB Contract (buyer contracting the carrier) (Typical Form) - ผู้ซื้อจะเข้าทำสัญญารับขนทางทะเลกับผู้ขนส่ง หรืออาจทำผ่านตัวแทนและแจ้งชื่อเรือให้ผู้ขายทราบ ผู้ขายมีหน้าที่ขนสินค้าขึ้นเรือ กรณีเช่นนี้ใบตราส่งจะไม่ผ่านมือผู้ขาย

สัญญาซื้อขายในข้อตกลงแบบ FOB ทุกรูปแบบ ผู้ซื้อเป็นผู้ออกค่าขนส่งและเบี้ยประกันภัย ส่วนผู้ขายอาจเรียกค่า Commission ในส่วนของสัญญารับขนและกรมธรรม์ประกันภัยถ้าหากมี

ในการทำสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศยังมีเรื่องของการตกลงชำระราคาระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี ได้แก่ การชำระด้วยเงิน การเปิดบัญชี การใช้ตัวแลกเงิน และการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต โดยแต่ละวิธีขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความสะดวก ความไว้วางใจกันระหว่างคู่สัญญา ความมั่นใจกันว่าคู่สัญญาแต่ละฝ่ายจะปฏิบัติตามภาระหน้าที่ที่ต้องครบถ้วนตามสัญญา โดยที่ผู้ขายได้รับชำระราคาค่าสินค้าครบถ้วนและผู้ซื้อก็ได้รับมอบสินค้า

²¹ สุนัย มโนมัยอุดม, "INCOTERMS," ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพมหานคร : สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, 2540), หน้า 98-99.

ถูกต้องครบถ้วนตามสัญญาเช่นกัน รวมทั้งขึ้นอยู่กับตกลงของกลุ่มสัญญาว่าจะให้ใช้วิธีใดในการชำระหนี้ค่าสินค้า ซึ่งในที่นี้จะขอกล่าววิธีแต่ละวิธีพอเป็นสังเขป²² ดังนี้

1. การชำระเงินโดยตรงโดยผู้ซื้อ ซึ่งสามารถทำได้โดยการชำระเงินสดล่วงหน้า (Advance Payment) โดยผู้ซื้อจะจ่ายเงินไปพร้อมกับการส่งสินค้า โดยวิธีเปิดบัญชี (Payment on open account) ชำระเงินโดยผ่านทางธนาคารของผู้ซื้อหรือส่งเงินค่าสินค้าโดยทางไปรษณีย์หรือทางโทรเลขไปยังธนาคารตัวแทนที่ผู้ขายสินค้าตั้งอยู่พร้อมกับคำสั่งให้จ่ายเงินให้แก่ผู้ขายสินค้า หรือโดยวิธีออกตราฟโดยผู้ซื้อสินค้าซื้อตราฟจากธนาคารในประเทศตนเพื่อให้มีการจ่ายในประเทศที่ผู้ขายสินค้าตั้งอยู่ แล้วผู้ซื้อสินค้าจะส่งตราฟนี้ไปให้ผู้ขายสินค้าหรือจะให้ธนาคารจัดการส่งตราฟนั้นให้ก็ได้

2. การชำระหนี้โดยใช้ตั๋วแลกเงิน (Bill of Exchange) โดยตั๋วแลกเงินมีทั้งประเภทที่ไม่ต้องมีเอกสารประกอบ (Clean Bill) และประเภทที่ต้องมีเอกสารประกอบ (Documentary Bill) สำหรับตั๋วแลกเงินที่นิยมใช้ในการซื้อขายระหว่างประเทศ คือ ตั๋วแลกเงินที่มีเอกสารประกอบ วิธีนี้ผู้ขายจัดส่งสินค้าลงเรือแล้ว ผู้ขายจะออกตั๋วแลกเงินพร้อมเอกสารขนส่งสินค้า (Shipping Documents) ให้กับธนาคารของตนและสั่งให้ธนาคารของตนส่งตั๋วแลกเงิน (Bill of payment) ไปให้ผู้ซื้อ และจะมีการส่งมอบเอกสารขนส่งสินค้าให้ผู้ซื้อเมื่อได้มีการชำระเงินตามตัวนั้นเท่านั้น ในกรณีนี้เป็นตั๋วแลกเงินชนิดสั่งจ่าย (Sight bill) แต่ถ้าเป็นตั๋วแลกเงินโดยมีกำหนดเวลา (a time bill) จะมีการส่งมอบเอกสารให้กับผู้ซื้อภายใต้การยอมรับตัวเงินนั้น ซึ่งในกรณีนี้ผู้ขายจะสั่งให้ธนาคารของตนรับชำระเงินตามตัวและส่งมอบเอกสารให้กับผู้ซื้อสินค้าในวันที่ครบกำหนดจ่ายเงินตามตัวนั้น หรือผู้ขายจะนำตั๋วแลกเงินซึ่งรับรองการใช้เงินแล้วไปขายหรือใช้เป็นหลักประกันในการกู้เงินจากธนาคารได้

3. การชำระเงินโดยเลตเตอร์ออฟเครดิต (Letter of Credit) เป็นวิธีการที่ผู้ซื้อสินค้าได้ตกลงกับธนาคารของตน (Opening Bank) ให้ออกเลตเตอร์ออฟเครดิตให้กับผู้ขายสินค้า โดยธนาคารตกลงจะจ่ายเงินให้กับผู้ขายตามจำนวนที่ระบุภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ผู้ขายจะต้องดำเนินการให้เป็นไปตามข้อกำหนดในเลตเตอร์ออฟเครดิตนั้น โดยผู้ซื้อจะสั่งให้ธนาคารในประเทศตน เรียกว่า ธนาคารผู้เปิดเครดิต (Issuing Bank) ให้เปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตให้กับผู้

²² โทศล ฉันทิกุล, "ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับธุรกิจระหว่างประเทศและกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ," หน้า 13-15 และสุนัย มโนมัยอุดม, "การชำระเงินตามสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ," ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 166-177.

ขายซึ่งอยู่อีกประเทศหนึ่ง ธนาคารผู้เปิดเครดิตก็จะแจ้งการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตไปยังธนาคารตัวแทน (Correspondant Bank) ซึ่งอยู่ในประเทศผู้ขาย และขอให้ธนาคารดังกล่าวรับซื้อ (negotiate) รับรอง (accept) หรือ จ่ายเงิน (pay) ตามตั๋วแลกเงินที่ผู้ขายส่งจ่าย เมื่อผู้ขายได้ส่งมอบเอกสารการขนส่งสินค้าตามข้อกำหนดและเงื่อนไขในเครดิต โดยธนาคารตัวแทนในประเทศผู้ขายอาจเป็นเพียงผู้แจ้ง (Advice) ให้ผู้ขายทราบถึงการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิต โดยธนาคารตัวแทนไม่ผูกพันเกี่ยวกับเครดิตนั้น หรือธนาคารตัวแทนจะยืนยัน (Confirm) เลตเตอร์ออฟเครดิต ซึ่งทำให้ธนาคารตัวแทนยอมเข้าผูกพันโดยรับรองว่าจะชำระเงินให้แก่ผู้ขาย เพราะธนาคารทำหน้าที่เกี่ยวกับเอกสาร ถ้าเอกสารนั้นมีความสมบูรณ์และตรงกับเงื่อนไขที่กำหนดในเครดิต และผู้ขายได้ปฏิบัติตามข้อกำหนดและเงื่อนไขของเครดิตนั้นแล้ว แต่ถ้าธนาคารในประเทศผู้ซื้อและผู้ขายเป็นธนาคารเดียวกัน (มีสาขาอยู่ในประเทศผู้ขาย) ธนาคารในประเทศผู้ซื้อจะแจ้งให้แต่ผู้ขายทราบถึงการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตโดยตรงก็ได้ และเมื่อผู้ขายยื่นตั๋วแลกเงินพร้อมเอกสารการส่งสินค้า (Shipping Documents) เช่น ใบตราส่ง ใบกำกับสินค้า กรมธรรม์ประกันภัยและเอกสารอื่นๆต่อธนาคารตัวแทนและเมื่อธนาคารตัวแทนได้ตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารแล้วก็จะชำระเงินหรือรับรองตั๋วแลกเงินนั้น แล้วจะส่งตั๋วแลกเงินพร้อมเอกสารต่างๆมาให้ธนาคารผู้เปิดเครดิต และถ้าธนาคารตัวแทนจ่ายเงินให้ผู้ขายไปแล้วก็จะหักบัญชีเงินฝากของธนาคารผู้เปิดเครดิตหรือตั้งธนาคารผู้เปิดเครดิตไว้เป็นลูกหนี้ เมื่อธนาคารผู้เปิดเครดิตได้รับตั๋วแลกเงินและเอกสารต่างๆ แล้ว ก็จะแจ้งให้ผู้ซื้อนำเงินมาชำระค่าสินค้าตามตั๋วแลกเงินนั้น หรือให้รับรองตั๋วหรือทำทราสต์รีซีพ แล้วแต่กรณี แล้วปล่อยเอกสารการขนส่งสินค้าเหล่านั้นให้ผู้ซื้อนำไปออกสินค้าต่อไป

ซึ่งการชำระราคาในกรณีดังกล่าวอาจมีกรณี que ผู้ซื้อไม่สามารถชำระหนี้ได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดๆ ในกรณีนี้ถึงกำหนดชำระ หรือในกรณีนี้ยังไม่ถึงกำหนดชำระ แต่ผู้ซื้ออาจอยู่ในสถานะที่ไม่อาจชำระหนี้ได้ เช่น ตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว ถึงแม้จะไม่ตกเป็นบุคคลล้มละลายหรือกรณีของการเปิดเลตเตอร์ออฟเครดิตที่ธนาคารไม่สามารถชำระหนี้ตามเลตเตอร์ออฟเครดิตได้ไม่ว่าในกรณีใดๆ ก็ตาม ซึ่งผู้ขายจะมีสิทธิอย่างไรต่อผู้ซื้อ โดยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ผู้เขียนจะศึกษาเฉพาะสิทธิของผู้ขายที่มีต่อผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศภายหลังสัญญาเกิดขึ้นแล้วเป็นสำคัญ ทั้งกรณีที่ผู้ขายมีสิทธิได้รับชำระราคา และในกรณีที่ผู้ซื้อผิดสัญญา หรือตกเป็นผู้มีหนี้สินล้นพ้นตัว หรือกรณีที่ธนาคารไม่ชำระหนี้ตามเลตเตอร์ออฟเครดิตไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ ผู้ขายจะมีสิทธิอย่างไรต่อผู้ซื้อที่เกี่ยวกับตัวสินค้า หรือจะใช้สิทธิฟ้องร้องเรียกให้ชำระราคา หรือเรียกให้ชำระค่าเสียหายหรือค่าสินไหมทดแทน หรือใช้สิทธิบอกล้มสัญญา โดยจะไม่กล่าวในรายละเอียดที่ผู้ขายมีสิทธิต่อธนาคารที่เปิดเครดิตว่ามีอยู่อย่างไร

2. ลักษณะของอนุสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างประเทศ (United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods หรือเรียกย่อว่า CISG) ซึ่งต่อไปนี้ เรียกว่า อนุสัญญา ซึ่งได้จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการว่าด้วยกฎหมายการค้าระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (United Nations Commission on International Trade Law หรือเรียกย่อว่า UNCITRAL) โดยที่ประชุมทางการทูตได้มีมติรับรองอนุสัญญานับนี้อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 10 เมษายน ค.ศ. 1980 โดยมีผู้แทนจากประเทศต่างๆ เข้าร่วมถึง 62 ประเทศ อนุสัญญา CISG มีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1988²³ ปัจจุบันมีประเทศต่างๆ เป็นภาคีอนุสัญญานับนี้กว่า 48 ประเทศ (ข้อมูล ณ วันที่ 1 พฤศจิกายน 2539 และปัจจุบันไทยยังไม่ได้เป็นภาคี CISG

อนุสัญญาสหประชาชาติว่าด้วยการซื้อขายระหว่างประเทศปี 1980 ฉบับนี้มีทั้งหมด 101 มาตราโดยสามารถแบ่งแยกได้กว้างๆ ออกเป็น 4 ส่วนที่สำคัญ²⁴ ดังนี้

ส่วนที่ 1. ขอบเขตที่บังคับใช้และหลักทั่วไป (Sphere of application and general provisions) มีบทบัญญัติตั้งแต่ข้อ 1-13

ส่วนที่ 2. การก่อให้เกิดสัญญา (Formation of the contract) มีบทบัญญัติตั้งแต่ข้อ 14-24

ส่วนที่ 3. สัญญาซื้อขายสินค้า (Sale of goods) มีบทบัญญัติตั้งแต่ข้อ 25-88

ส่วนที่ 4. บทเฉพาะกาล (Final provisions) มีบทบัญญัติตั้งแต่ข้อ 89-101

²³ สุทธิพล ทวีชัยการ, “บทวิเคราะห์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง INCOTERMS 1990 และกฎหมายซื้อขายระหว่างประเทศ,” ใน คู่มือการศึกษาวិชากรกฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 124.

²⁴ กิตติศักดิ์ ปรกติ, “อนุสัญญาว่าด้วยการซื้อขายระหว่างประเทศ UN-Convention on Contracts for the International Sale of Goods,” วารสารนิติศาสตร์ 17 ฉบับที่ 4 (2530): 97-110.

โดยผลของสัญญาซื้อขายภายหลังจากสัญญาซื้อขายเกิดขึ้นในส่วนที่ 3 ยังสามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น 5 ส่วน ดังนี้

- (1) หลักทั่วไป (General provisions) ข้อ 25-29
- (2) หนี้หรือหน้าที่ของผู้ขาย (Obligations of the seller) ข้อ 30-52
- (3) หนี้หรือหน้าที่ของผู้ซื้อ (Obligations of the buyer) ข้อ 53-65
- (4) การโอนความเสี่ยงภัย (Passing of risk) ข้อ 66-70
- (5) หลักเกณฑ์ที่ใช้ร่วมกันระหว่างหนี้ของผู้ซื้อและหนี้ของผู้ขาย (Provisions common to the obligations) ข้อ 71-88

โดยในบทนี้ผู้เขียนจะขออธิบายในแต่ละส่วนของลักษณะอนุสัญญาโดยสังเขป เนื่องจากแต่ละส่วนถ้าพิจารณาศึกษารายละเอียดแล้วจะมีเนื้อหาหลายละเอียดมาก จึงขออธิบายเพื่อให้ผู้ที่ต้องการศึกษารายละเอียดในส่วนต่างๆ เพิ่มขึ้นได้รู้เป็นแนวทางในการศึกษาแต่ละเรื่องต่อไป และเพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงขอบเขตและการนำอนุสัญญานี้มาบังคับใช้ได้อย่างถูกต้องเมื่อคู่สัญญาเป็นประเทศภาคีของอนุสัญญานี้

2.1 ขอบเขตที่บังคับใช้และหลักทั่วไป (Sphere of application and general provisions) มีบทบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 1-13

ขอบเขตในการบังคับใช้อนุสัญญาเป็นกรณีที่คู่สัญญาสามารถนำอนุสัญญานี้มาบังคับใช้กับกรณีพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างคู่สัญญาซื้อขายได้ทันทีหรือไม่ และสามารถนำมาบังคับใช้ได้มากน้อยเพียงใด ขึ้นอยู่กับคู่สัญญาซื้อขายแต่ละฝ่ายว่ามีสถานประกอบธุรกิจอยู่ในรัฐภาคีอนุสัญญาหรือไม่ ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของคู่สัญญาว่าต้องการให้นำอนุสัญญานี้มาบังคับใช้หรือไม่ ถ้าต้องการให้นำมาบังคับใช้แล้วให้นำมาบังคับใช้ทั้งหมดหรือบางส่วน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขบางส่วนก็ให้เป็นไปตามข้อตกลงของคู่สัญญา และขึ้นอยู่กับลักษณะหรือประเภทของสินค้าที่ซื้อขาย เนื่องจากมีทรัพย์สินหรือสินค้าบางอย่างไม่เข้าข่ายในการนำอนุสัญญานี้มาใช้บังคับ

นอกจากนั้นลักษณะสำคัญของอนุสัญญาฉบับนี้ คือ เป็นกฎเกณฑ์ที่เป็นอิสระแยก จากกฎหมายภายใน ใช้บังคับเฉพาะการซื้อขายระหว่างประเทศเท่านั้น ถ้าเป็นการซื้อขายภายในประเทศก็ต้องตกอยู่ภายใต้กฎหมายซื้อขายภายในประเทศนั้น²⁵

ต่อไปนี้มาดูขอบเขตและหลักทั่วไปของอนุสัญญาฉบับนี้ ข้อ 1. ของอนุสัญญาซื้อขายที่ให้อำนาจบังคับกับสัญญาซื้อขายสินค้าระหว่างคู่สัญญาที่มีสถานประกอบธุรกิจที่ต่างรัฐกัน โดยเมื่อรัฐที่ต่างกันนั้นเป็นรัฐภาคีของอนุสัญญาซื้อขาย หรือเมื่อกฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลนำไปสู่การใช้กฎหมายของรัฐภาคีของอนุสัญญาโดยไม่คำนึงถึงสัญชาติของคู่สัญญา จากข้อนี้จะเห็นว่าถ้าคู่สัญญาซื้อขายมีสถานประกอบธุรกิจในต่างรัฐกันและรัฐที่ต่างกันนั้นต่างเป็นภาคีของอนุสัญญาฉบับนี้ ถึงแม้ไม่ได้ระบุให้นำอนุสัญญาฉบับดังกล่าวมาใช้บังคับและไม่มีการตกลงให้นำกฎหมายใดมาใช้บังคับเมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นระหว่างคู่สัญญา เมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาจะมีการนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาล คู่สัญญาก็สามารถนำอนุสัญญานี้มาใช้บังคับใช้ได้ทันที แต่ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นภาคีอนุสัญญา และคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งมิได้เป็นภาคีอนุสัญญาและไม่ได้ตกลงให้นำกฎหมายใดมาใช้บังคับ เมื่อเกิดข้อพิพาทขึ้นมีการนำคดีขึ้นฟ้องร้องต่อศาลไม่ว่าจะฟ้องร้องในประเทศของคู่สัญญาที่เป็นภาคีอนุสัญญาหรือประเทศของคู่สัญญาที่ไม่ได้เป็นภาคีอนุสัญญาก็ตาม ต้องมีการนำกฎเกณฑ์ของกฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลก็คือ กฎหมายขัดกันของประเทศที่มีการนำคดีขึ้นฟ้องร้องว่าชี้นำไปให้ใช้กฎหมายของประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญา หรือของประเทศที่ไม่ได้เป็นภาคี ถ้าชี้นำไปสู่การใช้กฎหมายของรัฐภาคีอนุสัญญา ก็ต้องนำอนุสัญญาดังกล่าวมาพิจารณามั่งกับใช้กับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ในส่วนของสถานประกอบธุรกิจนั้นถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดมีสถานประกอบธุรกิจมากกว่าหนึ่งแห่งก็ให้พิจารณาถึงสถานที่ที่มีความใกล้ชิดมากที่สุดต่อสัญญาและการปฏิบัติตามสัญญานั้นๆ โดยต้องพิจารณาถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายรับรู้ก่อนหรือขณะทำสัญญา แต่ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีสถานประกอบธุรกิจก็ให้ใช้ถิ่นที่อยู่ประจำของคู่สัญญาฝ่ายนั้นเป็นสถานประกอบธุรกิจ (ข้อ 10)

สัญญาซื้อขายตามข้อ 1 ของอนุสัญญาฉบับนี้จะต้องเป็นสัญญาซื้อขายที่เกิดขึ้นจากคู่สัญญาที่มีสถานประกอบธุรกิจต่างรัฐกัน คือ มีสถานประกอบธุรกิจอยู่คนละประเทศ มีค่า

²⁵ สุทธิพล ทวีชัยการ, “บทวิเคราะห์เรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง INCOTERMS 1990 และกฎหมายซื้อขายระหว่างประเทศ,” ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 125.

เสนอสนองถูกต้องตรงกันในการซื้อขายทรัพย์สินโดยผู้ขายตกลงจะโอนกรรมสิทธิ์ไปให้กับผู้ซื้อ และผู้ซื้อตกลงชำระราคาให้กับผู้ขายโดยทรัพย์สินหรือสินค้าที่ซื้อขายกันตามอนุสัญญาฉบับนี้ ไม่ครอบคลุมสินค้าทุกชนิด ได้แก่ การซื้อขายเรือ เครื่องบิน กระแสไฟฟ้า หุ่น หลักทรัพย์ เงิน การขายทอดตลาด รวมทั้งการซื้อขายที่ผู้ขายรู้ว่าเป็นการบริโภคเฉพาะตัวของผู้ซื้อ เป็นต้น กล่าวคือ อนุสัญญาฉบับนี้มุ่งเฉพาะกรณีซื้อขายทางการค้าพาณิชย์ และหลีกเลี่ยงการขัดกับ กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในประเทศภาคี (ข้อ 2 ของอนุสัญญา) นอกจากนี้อนุสัญญานี้ใช้แก่ สัญญาจ้างทำของที่ผู้รับจ้างเป็นผู้จัดหาสัมภาระโดยถือว่าเป็นเสมือนสัญญาซื้อขาย แต่ไม่ใช้กับ สัญญาซึ่งมีการชำระหนี้ด้วยการใช้แรงงานเป็นส่วนสำคัญ หรือเป็นการให้บริการในรูปแบบอื่น ๆ (ข้อ 3 อนุสัญญา) และไม่นำมาใช้กับความรับผิดของผู้ขายในกรณีสินค้าก่อให้เกิดการเสียชีวิต หรือเสียหายแก่ร่างกาย (ข้อ 5) ทั้งนี้เพราะในประเทศต่างๆ โดยมากถือว่ากรณีดังกล่าวเป็นเรื่องความรับผิดทางละเมิด แต่ก็มีบางประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสที่ถือหลักความรับผิดของผู้ผลิตเป็นความรับผิดทางสัญญา²⁶ ดังนั้น อนุสัญญาจึงต้องบัญญัติกรณีดังกล่าวไว้เป็นพิเศษ นอกจากนั้นอนุสัญญานี้ยังไม่ใช้บังคับในเรื่องที่เกี่ยวกับความสมบูรณ์ของสัญญา หรือมีผลของ ปกติประเพณีและปัญหาการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายให้เป็นเรื่องของกฎหมายขัดกัน ของแต่ละประเทศ โดยไม่นำอนุสัญญาฉบับนี้มาใช้บังคับ ซึ่งอนุสัญญาฉบับนี้จะครอบคลุม เฉพาะการเกิดของสัญญาซื้อขาย สิทธิและหน้าที่หรือหนี้ของผู้ขายและผู้ซื้อ (ข้อ 4) โดยคู่ สัญญาซื้อขายสามารถตกลงกันที่จะนำอนุสัญญาฉบับนี้มาบังคับใช้ทั้งฉบับ หรือไม่นำมาบังคับ ใช้เลยหรือจะตกลงยกเลิกบางส่วนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงบางส่วนของอนุสัญญาฉบับนี้ให้สอดคล้อง กับความต้องการในสัญญาของตนภายในขอบเขตที่ไม่ขัดต่อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง (ข้อ 6) ซึ่งเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สัญญา (freedom of contract) โดยการตกลง จะยกเลิกบางส่วนหรือตกลงเปลี่ยนแปลงแก้ไขบางส่วนของอนุสัญญาฉบับนี้ ถ้าคู่สัญญาฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งมีสถานประกอบธุรกิจอยู่ในรัฐภาคีของอนุสัญญาและตามกฎหมายภายในของคู่สัญญา ของรัฐภาคีฝ่ายนั้นว่าสัญญาซื้อขายต้องทำเป็นหนังสือ คู่สัญญาฝ่ายนั้นได้ตกลงขึ้น ณ เวลาใดก็ได้ ตามข้อ 12 ของอนุสัญญา โดยตั้งข้อสงวนว่า การทำสัญญาซื้อขายกับคนของตัวต้องทำเป็น หนังสือ ดังนั้นเมื่อมีการตกลงยกเลิกบางส่วนหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขบางส่วนของ สัญญาก็ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรเช่นกัน มิฉะนั้นในส่วนที่ตกลงยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลง แก้ไขบางส่วนของสัญญาก็จะไม่มีผลบังคับต่อคู่สัญญา (ข้อ 12 และข้อ 96) อนึ่งโทรพิมพ์หรือ โทรเลขตามอนุสัญญานี้ก็ถือว่าเป็นลายลักษณ์อักษรชนิดหนึ่ง (ข้อ 13) เนื่องจากสัญญาซื้อขายตามอนุสัญญานี้คู่กรณีสามารถทำขึ้นได้โดยไม่ต้องมีแบบหรือต้องทำเป็นหนังสือ (ข้อ 11)

²⁶ กิตติศักดิ์ ปรกติ, “อนุสัญญาว่าด้วยการซื้อขายระหว่างประเทศ UN-Convention on Contract for the International Sale of Goods,” วารสารนิติศาสตร์, หน้า 97.

ดังนั้นถ้าคู่สัญญาซื้อขายทั้งสองฝ่ายต่างมีสถานประกอบธุรกิจอยู่ในรัฐภาคีของอนุสัญญาหรือคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสถานประกอบธุรกิจอยู่ในรัฐภาคีและตามกฎหมายภายในของคู่สัญญาของรัฐภาคีฝ่ายนั้นไม่ได้บังคับว่าการทำสัญญาซื้อขายต้องทำเป็นหนังสือหรือลายลักษณ์อักษรแต่อย่างใด และมีได้ตกลงอะไรไว้ด้วย การตกลงยกเลิกบางส่วนหรือแก้ไขเปลี่ยนแปลงบางส่วน ของสัญญาก็สามารถทำโดยรูปแบบใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรก็มีผลบังคับ เป็นไปตามที่ตกลงกันของคู่สัญญา

ข้อ 92 ของอนุสัญญานี้ยังได้เปิดโอกาสให้รัฐที่ลงนาม ให้สัตยาบัน รับรองเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติกับอนุสัญญานี้ สามารถที่จะยกเว้นไม่เข้าร่วมในส่วนที่สอง และ/หรือ สามของอนุสัญญานี้ได้ ทำให้รัฐภาคีนั้นไม่เป็นรัฐภาคีภายใต้ ข้อ 1(1) ของอนุสัญญาในส่วนที่ตกลงไม่เข้าร่วมในส่วนที่สองและ/หรือสาม นอกจากนี้เพื่อประกันความเป็นเอกภาพในการปรับใช้อนุสัญญาในประเทศต่าง ๆ อนุสัญญานี้ได้วางหลักป้องกันไม่ให้ศาลหันกลับไปอาศัยกฎหมายภายในของประเทศตัวมาปรับใช้แก่กรณีช่องว่างของกฎหมาย แต่ให้อาศัยหลักกฎหมายทั่วไป (general principles) ของอนุสัญญาเป็นเกณฑ์ ในกรณีที่ไม่มีหลักเช่นนั้นในอนุสัญญาให้นำเอาหลักกฎหมายใกล้เคียงมาปรับใช้โดยคำนึงถึงหลักความประสานลงรอยกันได้ตามกฎหมายแห่งพาณิชย์ระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคลตามบทบัญญัติของข้อ 7(2) อนุสัญญานี้ยังได้วางหลักคุ้มครองคู่สัญญาในประเทศด้อยพัฒนาไว้ด้วย โดยไม่ต้องตกอยู่ภายใต้บังคับของปกติประเพณีทางการค้าที่เป็นที่รู้จักกันดีเฉพาะในหมู่ประเทศอุตสาหกรรม ในแง่การใช้ปกติประเพณีทางการค้าโดยข้อ 9 ได้กำหนดให้ปกติประเพณีทางการค้ามีผลใช้บังคับแก่คู่กรณีเฉพาะปกติประเพณีที่เป็นที่รู้จักกันดีในทางการค้าระหว่างประเทศและคู่กรณีได้ปฏิบัติตามเป็นปกติระหว่างกันแล้วเท่านั้น เช่น INCOTERMS ถ้าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายรู้จักและได้เคยนำมาปฏิบัติตกลงระหว่างกัน ทั้งนี้เว้นแต่คู่กรณีจะตกลงเป็นอย่างอื่น

2.2 การก่อให้เกิดสัญญา(Formation of the contract)มีบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 14-24

การก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายเป็นเรื่องของการแสดงเจนาเสนอสนองของคู่สัญญาโดยมีคำเสนอสนองถูกต้องตรงกันจึงเกิดสัญญาซื้อขายขึ้น เมื่อเกิดสัญญาซื้อขายขึ้นก็ก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่ระหว่างคู่สัญญาตามมาโดยผู้ขายก็มีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินหรือสินค้าตามที่ตกลงกันให้กับผู้ซื้อ และผู้ซื้อก็มีหน้าที่รับมอบสินค้าและชำระราคาให้กับผู้ขาย แต่ถ้าคำเสนอสนองระหว่างคู่สัญญาไม่ถูกต้องตรงกัน หรือมีการบอกปิดปฏิเสธไม่ทำคำสนองกลับมา หรือมีการยกเลิกคำเสนอก่อนที่คำเสนอจะถูกส่งไปยังผู้รับคำเสนอ หรือไปถึงพร้อมกัน หรือมีคำสนองซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขในข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญทำให้เกิดเป็นคำเสนอขึ้นใหม่แล้ว และผู้

เสนอยังไม่สนองรับคำเสนอใหม่นั้นก็ยังไม่เกิดเป็นสัญญาซื้อขายขึ้น ก็จะไม่ก่อให้เกิดสิทธิหน้าที่ระหว่างคู่สัญญา ซึ่งในที่นี้จะขอล่าวถึงกรณีการก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายขึ้นตามอนุสัญญาโดยสังเขปเพื่อให้ทราบว่อนุสัญญาได้กำหนดลักษณะหรือพฤติกรรมที่ทำให้เกิดสัญญาซื้อขายขึ้นไว้อย่างไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่จะศึกษาเรื่องนี้โดยละเอียดต่อไป

การก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายตามอนุสัญญาดังนี้ต้องมีคำเสนอสนองถูกต้องตรงกัน โดยลักษณะของการแสดงเจตนาที่จะมีผลเป็นคำเสนอได้ก็ต่อเมื่อการแสดงเจตนา นั้นมีกำหนดแน่นอนเพียงพอ ไม่ว่าจะแสดงเจตนาเสนอไปยังบุคคลคนเดียวหรือบุคคลหลายคนโดยเฉพาะเจาะจง และแสดงให้เห็นว่าผู้เสนอมีเจตนาผูกพันตนเมื่อมีการสนองรับดังกล่าว โดยคำเสนอที่มีกำหนดแน่นอนเพียงพอนั้นจะต้องกำหนดตัวทรัพย์สินหรือสินค้าที่ซื้อขายและมีการกำหนดราคา หรืออาจคำนวณราคาได้แล้วไม่ว่าโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยาย²⁷ ซึ่งการกำหนดราคานี้ถ้ามิได้มีการกำหนดราคากันไว้ชัดแจ้งหรือโดยปริยายแล้วได้มีข้อ 55 ของอนุสัญญาระบุไว้ให้คิดราคาตามท้องตลาดในเวลาที่เขาทำสัญญา นอกจากนั้น คำเสนอมีผลนับแต่เวลาที่ไปถึงผู้รับเป็นต้นไป และแม้คำเสนอนั้นจะเป็นชนิดบอกถอนเสียมิได้ หากผู้ทำคำเสนอส่งคำบอกถอนไปถึงผู้รับก่อนแล้วหรือถึงพร้อมกันก็ถือว่าคำเสนอนั้นเป็นอันไว้ผล²⁸ ซึ่งเป็นเรื่องของการแสดงเจตนาว่าจะมีผลเมื่อใดและกรณีเมื่อคำแสดงเจตนาเสนอมีผลแล้วจะมีผลผูกพันคำเสนอนี้เพียงใด ซึ่งอนุสัญญานี้ระบุให้คำเสนออาจจะยกเลิกหรือถอนได้เสมอตราบเท่าที่สัญญายังไม่เกิด คือ ตราบเท่าที่ผู้รับคำเสนอยังไม่ส่งคำสนอง แต่ก็มีข้อยกเว้นที่คำเสนอจะถอนหรือยกเลิกไม่ได้ ถ้าคำเสนอนั้นได้กำหนดเวลาให้ทำคำสนองหรือกระทำประการอื่นในลักษณะที่คำเสนอจะบอกถอนไม่ได้ หรือคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งมีเหตุควรเชื่อว่าคำเสนอนั้นจะบอกถอนไม่ได้ และคู่กรณีฝ่ายนั้นได้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความเชื่อถือต่อคำเสนอนั้น²⁹ อย่างไรก็ตามคำเสนอจะเป็นอันสิ้นผลความผูกพันเมื่อผู้รับคำเสนอมิได้บอกปิดคำเสนอไปถึงผู้เสนอแล้ว³⁰

ในส่วนของการแสดงเจตนาที่ถือว่าเป็นคำสนองแล้วก่อให้เกิดสัญญาซื้อขายขึ้นนั้น ต้องเป็นคำสนองที่ไปถึงผู้เสนอตามที่ผู้เสนอได้แสดงเจตนาเสนอมาซึ่งถ้าผู้เสนอได้แสดงเจตนาเสนอและได้กำหนดเวลาให้ทำคำสนอง และผู้รับคำเสนอได้ตอบรับคำเสนอครบสนองกลับมา

²⁷ United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods หรือเรียกย่อว่า CISG , Article 14

²⁸ CISG, Article 15

²⁹ CISG, Article 16

³⁰ CISG, Article 17

ภายในระยะเวลาที่กำหนดก็ทำให้เกิดสัญญาซื้อขายขึ้น และถ้าผู้เสนอไม่ได้กำหนดเวลาให้ทำ คำสนอง คำสนองที่จะก่อให้เกิดสัญญาได้ต้องเป็นคำสนองที่ไปถึงผู้เสนอในเวลาอันควรคาดหมายได้ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงพฤติการณ์ในการทำสัญญา และในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน แต่ ถ้าเป็นคำเสนอที่ท่าต่อหน้าหรือกระทำด้วยวาจาจะต้องมีการสนองรับทันทีที่จะเกิดเป็นสัญญา เว้นแต่มีพฤติการณ์บ่งบอกเป็นอย่างอื่น อย่างไรก็ตาม ถ้าเจตนาของผู้เสนอที่แสดงไว้ หรือหาก เคยปฏิบัติต่อกันหรือถ้ามีปกติประเพณีเช่นนั้น การสนองรับอาจกระทำโดยวิธีอื่น เช่น การส่ง มอบทรัพย์สินที่ซื้อขายไปยังผู้รับ หรือการชำระราคาก็ถือว่าการสนองรับมีผลบังคับใช้ได้ทันที ที่ มีการปฏิบัติเช่นนั้น โดยต้องปฏิบัติตามการใด ๆ นั้นภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้เช่นเดียวกับที่ กล่าวมาข้างต้น แต่การนิ่งหรือการไม่กระทำการใดตามอนุสัญญานี้ถือว่าไม่เป็นการสนองรับ แต่อย่างไร³¹ ส่วนคำสนองที่มีข้อความเพิ่มเติม ข้อจำกัด หรือข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วยถือ ว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับและเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ แต่ถ้การเพิ่มเติมแก้ไขที่ไม่ใช่ข้อสำคัญให้ถือ ว่าเป็นคำสนองและเกิดสัญญาขึ้น เว้นแต่ผู้ทำคำเสนอจะคัดค้านด้วยวาจาหรือส่งคำบอกกล่าว เช่นนั้นไปถึงผู้ทำคำสนองโดยมิชักช้า แต่ถ้าผู้ทำคำเสนอไม่คัดค้าน เงื่อนไขของสัญญาจะเป็น ไปตามเงื่อนไขของคำเสนอที่มีข้อแก้ไขในคำสนอง ซึ่งข้อความที่ถือว่าเป็นข้อสำคัญถ้ามีการ เปลี่ยนแปลง เพิ่มเติมแก้ไขในคำสนองที่ถือเป็นคำบอกปิดไม่รับและเป็นคำเสนอขึ้นใหม่นั้นมี ข้อความต่างๆเช่นข้อความเกี่ยวกับราคา วิธีการชำระเงิน คุณภาพและปริมาณของสินค้า สถานที่และเวลาส่งมอบ ขอบเขตความรับผิดชอบของคู่สัญญา หรือสถานที่พิจารณาข้อพิพาทเหล่านี้ ถือว่าเป็นข้อสำคัญ³²

นอกจากนั้นในอนุสัญญานี้ยังได้กำหนดการนับเวลาในการทำคำสนองตอบ กลับมาในกรณีทั้งคู่กรณีมิได้ตกลงกันไว้อย่างชัดเจนในข้อ 20 โดยได้กำหนดไว้ในกรณีผู้ทำคำ เสนอได้ส่งคำเสนอโดยทางโทรเลขหรือจดหมายและกำหนดเวลาที่แน่นอนให้ผู้รับคำเสนอตอบ รับสนองกลับมา หรือผู้ทำคำเสนอได้ส่งคำเสนอโดยทางโทรศัพท์ เทเล็กซ์ หรือวิธีการคมนาคม อื่นใดที่สามารถสื่อสารได้ทันทีว่าให้เริ่มนับเวลาที่ผู้รับคำเสนอจะตอบรับคำสนองกลับมาเมื่อใด ที่ทำให้ถือว่าเป็นคำสนอง รวมทั้งกำหนดวิธีการนับระยะเวลาจนถึงวันสุดท้ายที่ทำให้การตอบ รับกลับมาของผู้รับคำเสนอยังถือว่าเป็นคำสนองอยู่ในกรณีที่คำสนองมาถึงล่วงเวลานั้นให้ถือว่า คำสนอนนั้นมีผล ถ้าผู้เสนอบอกกล่าวรับผลเช่นนั้นด้วยวาจาหรือส่งคำบอกกล่าวไปยังผู้สนอง โดยมิชักช้า แต่ถ้าปรากฏว่าคำสนองอันมาถึงล่วงเวลานั้นได้ส่งภายในเวลาซึ่งปกติควรถึงภาย

³¹ CISG, Article 18

³² CISG, Article 19

ในกำหนดเวลาให้ถือว่าคำสนองมาถึงภายในกำหนดเวลา เว้นแต่ผู้เสนอจะได้บอกกล่าวแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งโดยพลันว่าคำสนองนั้นมาถึงเนิ่นช้าตามข้อ 21 ของอนุสัญญา

การบอกถอนคำสนองนั้นสามารถกระทำได้เช่นเดียวกับการบอกถอนคำเสนอโดยผู้รับคำเสนอ ถ้ามีการตอบรับสนองกลับไปยังผู้ทำคำเสนอ ผู้สนองสามารถบอกถอนคำสนองได้ ถ้าคำสนองนั้นไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งก่อนหรือในเวลาเดียวกันกับที่คำสนองไปถึงผู้ทำคำเสนอ ดังนี้ก็จะทำให้คำสนองนั้นเป็นอันสิ้นผล³³ แต่ถ้าผู้รับคำเสนอได้ตอบรับสนองกลับไปยังผู้ทำคำเสนอ และไม่มีการบอกถอนคำสนองแต่อย่างใดและไม่มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขเพิ่มเติมคำเสนอ ในข้อสำคัญดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เมื่อคำเสนอสนองถูกต้องตรงกัน สัญญาย่อมเกิดขึ้นตามข้อ 23 ส่วนการพิจารณาว่าคำเสนอ คำสนอง หรือการแสดงเจตนาในรูปอื่นใดที่จะถือว่าไปถึงคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งเมื่อใดนั้น ข้อ 24 ได้บัญญัติไว้ว่าไปถึงเมื่อมีการบอกกล่าวต่อผู้นั้นหรือมีคำบอกกล่าวไปถึงผู้นั้นหรือสถานที่ทำการ (place of business) หรือสถานที่อยู่ทางไปรษณีย์ (mailing address) หรือในกรณีผู้รับไม่มีสถานที่ทำการหรือสถานที่อยู่ทางไปรษณีย์ก็ให้ถือว่าอยู่ปกติ (habitual residence) เป็นสำคัญเป็นที่ที่จะส่งคำบอกกล่าวไปถึงผู้นั้น

2.3 ลักษณะสัญญาซื้อขาย (Sales of goods) มีบทบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 25-88

ในส่วนนี้เป็นบทบัญญัติซึ่งเป็นผลของสัญญาซื้อขายหลังจากที่สัญญาซื้อขายเกิดขึ้นแล้วโดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 5 ส่วนดังนี้ 1. หลักทั่วไป 2. หนี้หรือหน้าที่ของผู้ขาย 3. หนี้หรือหน้าที่ของผู้ซื้อ 4. การโอนความเสี่ยงภัย และ 5. หลักเกณฑ์ที่ใช้ร่วมกันระหว่างหนี้ของผู้ซื้อและหนี้ของผู้ขาย ซึ่งแต่ละส่วนผู้เขียนขอกล่าวไว้พอเป็นสังเขป แต่ในส่วนของสิทธิของผู้ขายที่มีต่อผู้ซื้อในกรณีผู้ซื้อไม่ชำระหนี้ หรือไม่สามารชำระหนี้ด้วยประการใดๆ ก็ตาม หรือธนาคารไม่ชำระหนี้ตามเลตเตอร์ออฟเครดิตด้วยประการใดๆก็ตาม ผู้ขายจะมีสิทธิต่อผู้ซื้ออย่างไรบ้างตามอนุสัญญานี้ โดยจะไปขอกกล่าวในรายละเอียดอีกทีในบทที่ 3 แต่จะไม่ขอกกล่าวในรายละเอียดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ขายกับธนาคาร³⁴

³³ CISG, Article 22

³⁴ ผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องนี้โดยละเอียด โปรดดู อรจิรา ตั้งวงศ์ยอดยิ่ง, "สิทธิของผู้ขายที่มีต่อธนาคารและผู้ซื้อในกรณีการซื้อขายระหว่างประเทศเมื่อธนาคารไม่ชำระหนี้ตามเลตเตอร์ออฟเครดิต," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2534).

2.3.1 หลักทั่วไป (General provisions) มีบทบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 25-29

ในข้อ 25 ของอนุสัญญาฉบับนี้ได้บัญญัติเกี่ยวกับความผิดสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ (fundamental breach) ไว้ดังนี้ “คู่สัญญาฝ่ายใดผิดสัญญาจะถือว่าเป็นการผิดสัญญาในสาระสำคัญถ้าเป็นผลให้เกิดความเสียหายถึงขนาดที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้รับสิ่งที่เขาพึงจะได้ตามสัญญา เว้นแต่ว่า คู่สัญญาที่ผิดสัญญาไม่สามารถคาดเห็นได้ล่วงหน้า และวิญญูชนในลักษณะเดียวกันและภายใต้สถานการณ์เดียวกันไม่อาจคาดการณ์ล่วงหน้าได้เช่นกัน”³⁵ ซึ่งการผิดสัญญาในสาระสำคัญในข้อนี้ได้แก่กรณีที่มีการผิดสัญญานั้นก่อความเสียหายแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งในลักษณะที่เป็นเหตุให้วัตถุประสงค์แห่งสัญญาไม่เป็นผลสำเร็จลงได้ เว้นเสียแต่คู่กรณีที่ผิดสัญญานั้นมิได้คาดเห็นและวิญญูชนผู้อยู่ในพฤติการณ์เดียวกันก็ไม่อาจคาดเห็นความเสียหายเช่นนั้นได้ ซึ่งมีได้ต่างไปจากการไม่ชำระหนี้³⁶

หรือในกรณีการผิดสัญญาตามอนุสัญญาฉบับนี้อาจจะเกิดได้ในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การที่ทรัพย์สินที่ส่งมอบไม่มีคุณภาพตามที่ตกลงกัน การส่งมอบทรัพย์สินผิดประเภท การส่งมอบทรัพย์สินไม่ครบตามจำนวนที่ตกลงกัน และความบกพร่องในการจัดเข้าหีบห่อ และยิ่งรวมถึงการที่บุคคลที่สามมีสิทธิหรืออ้างสิทธิเหนือทรัพย์สินที่คู่สัญญาส่งมอบให้แก่กันตามข้อ 41-42 ของอนุสัญญาฉบับนี้ นอกจากนี้ การชำระหนี้ล่าช้า การขอเลิกสัญญาก่อนกำหนดโดยขาดความระมัดระวัง และการไม่แจ้งแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งว่ามีการพักสัญญาไว้ตามข้อ 71 ก็เป็นเรื่องของการผิดสัญญาด้วย โดยสาเหตุของการผิดสัญญานี้ อนุสัญญาฉบับนี้ได้ให้สิทธิแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งที่จะเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหาย กล่าวคือ สำหรับผู้ซื้อก็มีสิทธิที่จะไม่รับมอบทรัพย์สินอันเป็นวัตถุประสงค์แห่งสัญญาหรือมีสิทธิที่จะเรียกให้ผู้ขายปฏิบัติตามสัญญา หรือเรียกให้ผู้ขายซ่อมแซมทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องให้ติดตั้งที่ได้ตกลงกันไว้ ส่วนทางด้านผู้ขายก็ยังมีสิทธิที่จะไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่เป็นวัตถุประสงค์แห่งการซื้อขาย หากผู้ซื้อไม่ชำระราคาคงตอบแทน อย่างไรก็ตามถ้าคู่สัญญาฝ่ายใดผิดสัญญาในสาระสำคัญแล้ว อนุสัญญาฉบับนี้ก็ยังเปิดโอกาสให้คู่สัญญาฝ่ายที่ผิดสัญญาสามารถที่จะหลีกเลี่ยงผลของการผิดสัญญาในส่วนซึ่งเป็นสาระสำคัญได้ หากสามารถพิสูจน์เงื่อนไข 2 ประการได้ กล่าวคือ 1. ถ้าคู่สัญญานั้นเองไม่อาจที่จะคาดหมายความ

³⁵ CISG, Article 25

³⁶ กิตติศักดิ์ ปรกติ, “อนุสัญญาว่าด้วยการซื้อขายระหว่างประเทศ UN-Convention on Contract for the International Sale of Goods,” วารสารนิติศาสตร์, หน้า 101.

เสียหายที่เป็นสาระสำคัญได้ ไม่ว่าจะด้วยวิธีใด และ 2. ถ้าความเสียหายในสาระสำคัญนั้นไม่อาจที่จะคาดหมายจากวิญญูชนที่มีความสามารถและอยู่ในเงื่อนไขเดียวกับคู่สัญญานั้นได้³⁷

ข้อ 26 ในอนุสัญญาฉบับนี้ได้วางหลักเรื่องสัญญาจะไม่สิ้นสุดลงโดยอัตโนมัติ แต่จะสิ้นสุดต่อเมื่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวไปยังอีกฝ่ายหนึ่งว่าให้ความผูกพันในสัญญาสิ้นสุดลง ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาได้แก่เรื่องสัญญาสิ้นสุดลงเมื่อใด ดังนั้นถ้าคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาหรือการชำระหนี้ตกเป็นพันธียโดยมิใช่ความผิดของฝ่ายใด หรือมีข้อกำหนดเงื่อนไขให้สัญญาสิ้นสุดลงโดยประการอื่น คู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิเรียกร้องที่ต้องการบอกเลิกสัญญาหรือยกเลิกสัญญาจะต้องบอกกล่าวไปยังคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเสียก่อน สัญญานั้นจึงจะเป็นอันสิ้นสุด นอกจากนั้นอนุสัญญาฉบับนี้ยังวางบทบัญญัติไว้ในข้อ 27 ในกรณีเมื่อเกิดสัญญาซื้อขายขึ้นแล้ว ถ้ามีเหตุให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งต้องทำคำบอกกล่าว หากผู้ทำคำบอกกล่าวได้ส่งคำบอกกล่าวโดยวิธีอันสมควรแล้ว คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะอ้างเหตุที่คำบอกกล่าวนั้นมาถึงล่าช้า หรือผิดพลาด หรือสูญหายขึ้นอ้างให้ผู้ทำคำบอกกล่าวต้องเสียสิทธิไปมิได้ ซึ่งเป็นการเดินตามหลักที่ว่า ผู้ก่อเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องส่งคำบอกกล่าว คือ ผู้มีพฤติการณ์ที่ขัดต่อสัญญา ผู้นั้นย่อมต้องรับภาระเสี่ยงต่อความล่าช้า ผิดพลาด หรือสูญหายอันอาจเกิดแก่คำบอกกล่าวเช่นนั้น และเป็นการยกเว้นหลักเรื่องการแสดงเจตนาไม่ผลเมื่อไปถึงผู้รับไว้ด้วย³⁸ และในข้อ 28 ของอนุสัญญาได้กล่าวถึงการยกเว้นการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง โดยระบุให้ศาลของประเทศไม่ต้องผูกพันบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจงให้แก่เจ้าหนี้ ถ้ากฎหมายของประเทศนั้นไม่มีหลักเรื่องการบังคับชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง กรณีเช่นนี้เจ้าหนี้อ่อมมีสิทธิแต่เรียกค่าเสียหายเท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁷ จำปี โสทธิพันธุ์, "การผิดสัญญาในอนุสัญญาแห่งกรุงเวียนนาว่าด้วยสัญญาซื้อขายระหว่างประเทศ 1980," ใน รวมบทความทางวิชาการเนื่องในโอกาสครบรอบ 80 ปี ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทย์, (กรุงเทพมหานคร: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) หน้า 151-153.

³⁸ กิตติศักดิ์ ปรกติ, "อนุสัญญาว่าด้วยการซื้อขายระหว่างประเทศ UN-Convention on Contract for the International Sale of Goods," ใน คู่มือการศึกษาวิชากฎหมายการค้าระหว่างประเทศ, หน้า 102.

2.3.2 หนี้หรือหน้าที่ของผู้ขาย (Obligations of the Seller) มีบทบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 30-52

เมื่อเกิดสัญญาซื้อขายขึ้นแล้วคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะมีสิทธิและหน้าที่ที่ต้องพึงปฏิบัติต่อกันโดยสัญญาซื้อขายนั้นเป็นสัญญาที่ผู้ขายตกลงจะโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายให้กับผู้ซื้อและผู้ซื้อตกลงจะชำระราคาให้กับผู้ขาย ซึ่งตามอนุสัญญาดังกล่าวในข้อ 30 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับหน้าที่หลักของผู้ขายไว้ คือ การส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย การส่งมอบเอกสาร และการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นตามข้อตกลงในข้อสัญญา ซึ่งคำว่า การโอนกรรมสิทธิ์ที่บัญญัติไว้ในอนุสัญญาในส่วนหน้าที่ของผู้ขายน่าจะหมายถึงผู้ขายมีเจตนาที่จะโอนกรรมสิทธิ์ในสินค้าที่ซื้อขายให้กับผู้ซื้อ โดยที่กรรมสิทธิ์ในสินค้าอาจโอนไปทันทีตั้งแต่ทำสัญญาซื้อขายหรือกรรมสิทธิ์ยังไม่โอนไปจนกว่าจะเป็นไปตามเงื่อนไขหรือเงื่อนไขเวลาที่ตกลงกันในสัญญา และเมื่อเงื่อนไขหรือเงื่อนไขดังกล่าวเกิดขึ้นผู้ขายก็มีหน้าที่โอนกรรมสิทธิ์ให้กับผู้ซื้อ ส่วนเรื่องการส่งมอบนี้ อนุสัญญาดังกล่าวนี้มิได้ให้คำนิยามไว้ จึงต้องตีความตามความหมายธรรมดา คือ การส่งมอบการครอบครอง เมื่อผู้ขายส่งมอบการครอบครองเรียบร้อยแล้ว ภาระความเสี่ยงภัยในความสูญหายหรือเสียหายของทรัพย์สินที่ซื้อขายย่อมโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ (ข้อ 66-69) แต่ถ้าเป็นกรณีที่ผู้ขายทำผิดสัญญาในสาระสำคัญ (a fundamental breach of contract) ด้วย เช่น ส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่อง หรือส่งมอบทรัพย์สินที่มีการรอนสิทธิในสินค้าโดยบุคคลที่สามหรือนุคคลภายนอก ผู้ขายก็ยังคงต้องรับผิดชอบอยู่ ซึ่งการพิจารณาเรื่องการส่งมอบจะต้องพิจารณาเรื่องเงื่อนไขข้อตกลงเกี่ยวกับภาระหน้าที่การขนส่งสินค้าว่าผู้ใดจะเป็นผู้รับผิดชอบ เช่น นำเงื่อนไขข้อตกลงทางการค้าเกี่ยวกับการขนส่งสินค้า โดยนำ Incoterms³⁹ มาเป็นส่วนหนึ่งของสัญญา จึงต้องมีการพิจารณาเงื่อนไขดังกล่าวประกอบว่าจะถือว่ามี การส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายแล้วเมื่อใด จึงจะถือว่ามี การส่งมอบการครอบครองแล้ว เนื่องจากใน Incoterms มีเทอมต่างๆ ถึง 13 เทอม ซึ่งแต่ละเทอมจะแสดงให้เห็นจุดที่ถือว่าได้มีการส่งมอบสินค้าจากผู้ขายให้แก่ผู้ซื้อต่างกันออกไป ซึ่ง ณ จุดที่ถือว่ามีการส่งมอบดังกล่าวนี้ บรรดาหน้าที่ความรับผิดชอบและความเสี่ยงภัยในตัวสินค้าจะโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อ แต่ถ้าในสัญญาซื้อขายไม่ได้ระบุให้นำ Incoterms มาใช้ก็ตามในอนุสัญญาดังกล่าวนี้อาจกำหนดสิทธิและหน้าที่ขึ้นพื้นฐานโดยกว้างของผู้ซื้อและผู้ขายไว้แต่ไม่ได้ลงไปในรายละเอียดลึกเท่ากับ Incoterms โดยอนุสัญญาดังกล่าวนี้อาจแบ่งลักษณะการส่งมอบตามชนิดของสัญญาเป็นกรณีกว้างๆ ได้แก่ (1) กรณีตกลงให้ส่งมอบ ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งโดยเฉพาะ (2) กรณีไม่ระบุสถานที่ใดโดยเฉพาะ แต่สัญญาซื้อขายเกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าทะเล และ (3) กรณีไม่ระบุสถานที่และสัญญาซื้อขายไม่เกี่ยวข้องกับการขนส่งสินค้าทางทะเล

³⁹ Incoterms 2000 ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า Incoterms

และถ้าในสัญญาซื้อขายได้ระบุให้ใช้ทั้งอนุสัญญา และ Incoterms บังคับแก่สัญญา และหากบทบัญญัติของอนุสัญญาและเงื่อนไขในข้อตกลงของ Incoterms ขัดแย้งกันก็ต้องพิจารณาว่าอนุสัญญาเป็นกฎหมายหลักที่ใช้บังคับแก่สัญญา ขณะที่ Incoterms ไม่ใช่กฎหมายที่ใช้บังคับแก่สัญญา แต่เป็นเพียงข้อตกลงที่คู่สัญญาให้เพื่อวางเงื่อนไขความสัมพันธ์ของคนในสัญญาซื้อขายนั้นๆ จึงต้องพิจารณาถึงขอบเขตการบังคับใช้และหลักทั่วไปของอนุสัญญา โดยข้อ 9(1) ได้บัญญัติให้คู่สัญญาต้องผูกพันโดยจารีตใดๆที่ได้ตกลงและโดยแนวปฏิบัติใดๆที่ทำการมา ระหว่างคู่สัญญา พร้อมกับพิจารณาข้อ 6 ของอนุสัญญาที่บัญญัติให้คู่สัญญาอาจตกลงไม่ใช่อนุสัญญานี้บังคับหรืออาจตกลงเปลี่ยนแปลงบทบัญญัติใดๆ ของอนุสัญญานี้ให้เป็นอย่างอื่นได้อันเป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ดังนั้น เมื่อเงื่อนไขใน Incoterms ขัดแย้งกับบทบัญญัติของอนุสัญญาที่บัญญัติไว้ในเรื่องเดียวกันจึงต้องใช้เงื่อนไขใน Incoterms บังคับใช้

นอกจากนี้ในข้อ 31 และข้อ 33 ของอนุสัญญาได้บัญญัติไว้เกี่ยวกับสถานที่และเวลาที่ผู้ขายต้องส่งมอบตามลำดับ ในส่วนของข้อ 32 และข้อ 34 ยังบัญญัติหน้าที่ข้างเคียงของผู้ขายเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าและการส่งมอบเอกสารไว้ด้วย ส่วนการจัดส่งสินค้าให้ตรงตามสัญญาและสิทธิเรียกร้องของบุคคลภายนอกได้บัญญัติไว้ในข้อ 35-44 โดยผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินตามชนิด คุณภาพ และปริมาณตามที่ตกลงกันในสัญญาพร้อมทั้งมีหน้าที่บรรจุกีบห่อตามแบบที่สัญญากำหนดหรือตามควรแก่สภาพสินค้านั้น⁴⁰ และถึงแม้ผู้ขายจะได้ส่งมอบสินค้าที่ซื้อขายเรียบร้อยแล้วตามเวลาการส่งมอบในข้อ 66-69 และภาวะความเสี่ยงภัยโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อแล้ว ผู้ขายก็คงยังต้องรับผิดชอบต่อการชำรุดบกพร่อง หรือความรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิของบุคคลภายนอกในสินค้านั้นซึ่งมีอยู่ในเวลาที่ภาวะความเสี่ยงภัยโอนไปยังผู้ซื้อ รวมทั้งต้องรับผิดชอบต่อความเสียหายที่เกิดขึ้นเพราะความผิดของตนแม้จะปรากฏขึ้นภายหลังการส่งมอบตลอดจนต้องรับผิดชอบในกรณีที่ตนได้ให้ประกันไว้⁴¹ เว้นแต่ผู้ขายจะตกลงยกเว้นความรับผิดชอบตามที่กำหนดในข้อ 79 ของอนุสัญญาฉบับนี้ อนุสัญญาฉบับนี้ในข้อ 42 ยังได้กำหนดบทบัญญัติพิเศษให้ผู้ขายต้องรับผิดชอบเพื่อการรอนสิทธิเพราะสิทธิของบุคคลภายนอกในสิ่งไม่มีรูปร่างหรือทรัพย์สินทางปัญญา เฉพาะกรณีที่รับรู้หรือความรู้อันถึงสิทธิเช่นนั้นของบุคคลภายนอกอยู่ในขณะทำสัญญา และจำกัดความรับผิดชอบเฉพาะการรอนสิทธิซึ่งเกิดขึ้นตามกฎหมายของประเทศที่ผู้ซื้อ มีสถานประกอบธุรกิจอยู่ หรือที่ผู้ซื้อจะนำสินค้านั้นออกขาย หรือที่นำสินค้ามาใช้โดยประการอื่นตามความมุ่งหมายที่รู้จักกันในขณะทำสัญญา ซึ่งในกรณีที่จะให้ผู้ขายรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของสินค้าหรือรับผิดชอบในเรื่องสินค้าไม่ตรงตามสัญญานั้น ในอนุสัญญาข้อ 39(1)

⁴⁰ CISG, Article 35

⁴¹ CISG, Article 36

กำหนดให้ผู้ซื้อมีหน้าที่ต้องแจ้งความชำรุดบกพร่องต่อผู้ขายภายในเวลาอันควรนับแต่พบเห็นหรือควรได้พบเห็นความชำรุดบกพร่องดังกล่าว แต่ถ้าผู้ซื้อละเลยไม่แจ้งความชำรุดบกพร่องภายในเวลาอันควรเช่นนั้น ผู้ซื้อยังไม่เสียสิทธิไปทั้งหมดทันที ถ้าเหตุที่ทำให้การแจ้งความชำรุดบกพร่องล่าช้านั้นเป็นเพราะเหตุการณ์ที่ไม่ควรตำหนิผู้ซื้อดังนี้ ผู้ซื้อยังคงมีสิทธิเรียกให้ลดราคาลง หรือเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายได้ แต่ไม่รวมความเสียหายเพราะขาดกำไร (ข้อ 44) อย่างไรก็ตามถ้าผู้ซื้อมิได้ใช้สิทธิเสียภายใน 2 ปี นับแต่เวลาส่งมอบ ผู้ซื้อย่อมเสียสิทธิทั้งปวงอันเกิดจากความรับผิดชอบเพื่อชำรุดบกพร่องนั้น เว้นเสียแต่ว่าระยะเวลาดังกล่าวไม่สอดคล้องกับอายุสัญญาถ้าประกันตามข้อ 39(2) และอนุสัญญาฉบับนี้ยังได้กำหนดหน้าที่ในการตรวจสอบสินค้าของผู้ซื้อเมื่อผู้ขายส่งมอบสินค้าแล้วไว้ในข้อ 38 โดยผู้ซื้อจะต้องตรวจสอบหรือจัดให้มีการตรวจสอบทรัพย์สินที่มีการซื้อขายกันโดยมิชักช้า ในกรณีที่ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขาย หรือผู้ซื้อต้องนำส่งต่อไปโดยผู้ขายรู้หรือควรได้ว่าผู้ซื้อไม่มีโอกาสตรวจสอบอย่างสมควร ดังนั้นให้มีหน้าที่ทำการตรวจสอบเมื่อสินค้าถึงปลายทาง

ในกรณีที่ผู้ขายผิดสัญญา หรือไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ใด ๆ ตามสัญญาหรืออนุสัญญาฉบับนี้ ผู้ซื้อสามารถบังคับตามสิทธิของตนได้หลายทางซึ่งกำหนดเป็นหลักไว้ตามข้อ 45 ดังนี้ การใช้สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 46-52 การใช้สิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 74-77 ซึ่งการใช้สิทธิดังกล่าวนี้ ผู้ซื้อจะมีสิทธิเรียกให้ผู้ขายชำระหนี้ตามสัญญาตามข้อ 46 (1) แต่ถ้าทรัพย์สินที่ซื้อขายเป็นทรัพย์สินที่ระบุไว้แต่เพียงประเภท (Thing in species or in kind) และการส่งมอบทรัพย์สินชำรุดบกพร่องหรือไม่ตรงตามสัญญาถึงขนาดเป็นการผิดสัญญาในสาระสำคัญ และหากผู้ซื้อไม่ต้องการเลิกสัญญา ผู้ซื้อจะเรียกให้ผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินตามชนิดและประเภทตามสัญญาใหม่ก็ได้ เมื่อผู้ซื้อแจ้งความชำรุดบกพร่องแก่ผู้ขายตามข้อ 39 หรือภายในกำหนดเวลาอันควรหลังจากนั้นแล้ว (ข้อ 46(2)) หรือผู้ซื้ออาจเรียกให้ผู้ขายซ่อมแซมทรัพย์สินที่ชำรุด หรือชำระหนี้ให้ถูกถ้วนก็ได้ เว้นแต่โดยเหตุการณ์แล้ว การกระทำเช่นนั้นจะเป็นการเกินควรแก่การคาดหมายตามข้อ 46(3) หรือผู้ซื้อจะใช้สิทธิลดราคาทรัพย์สินที่ซื้อขายลงตามส่วน หากผู้ขายส่งมอบทรัพย์สินที่ชำรุดบกพร่องหรือไม่ตรงตามสัญญา (ข้อ 50) หรือ ผู้ซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาถ้าผู้ขายไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ใด ๆ ของตนภายใต้สัญญาหรืออนุสัญญาหรือทำผิดสัญญาในสาระสำคัญ หรือในกรณีที่ผู้ขายไม่ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายตามกำหนดเวลาในสัญญา และแม้ภายหลังผู้ซื้อจะได้กำหนดระยะเวลาพอสมควรให้ส่งมอบแล้วตามข้อ 49(1) แต่ถ้าผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าแล้วแต่ส่งมอบสินค้าไม่ต้องตามความประสงค์อันแท้จริง แต่ไม่ถึงกับเป็นการทำผิดสัญญาในสาระสำคัญแล้ว ผู้ซื้อไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาและในกรณีนี้ถึงแม้ผู้ซื้อจะกำหนดเวลาพอสมควร ให้ผู้ขายชำระหนี้ให้ถูกถ้วนแล้ว ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ตามข้อ 47 นั้นและผู้ขายได้ส่งมอบสินค้าเมื่อพ้นกำหนดระยะเวลาดังกล่าว และผู้ซื้อก็ได้บอกเลิก

สัญญา สิทธิบอกเลิกสัญญาของผู้ซื้อเป็นอันระงับเช่นกัน (ข้อ 49(2)(b)(ii)) หรือผู้ขายเองก็มี สิทธิขอเข้าซ่อมแซมหรือชำระหนี้ให้ถูกต้องได้ ถ้าหากการกระทำเช่นนั้นไม่ก่อความยุ่งยากแก่ ฝ่ายผู้ซื้อจนเกินควร แต่ถ้าหากผู้ซื้อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาแล้วสิทธิของผู้ขายในเรื่องดังกล่าว ย่อมสิ้นสุดลงตามข้อ 48 นอกจากสิทธิเรียกให้ผู้ขายชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว หรือชำระหนี้ให้ ถูกถ้วนแล้ว หรือใช้สิทธิลดราคาทรัพย์สินลงตามส่วนแล้ว หรือใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาก็ตาม ผู้ ซื้อยังมีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนความเสียหายตามข้อ 74-77 ด้วย

2.3.3 หนี้หรือหน้าที่ผู้ซื้อ (Obligations of the buyer) มีบทบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 53-65

หน้าที่หลักของผู้ซื้อตามสัญญาซื้อขายมีบทบัญญัติไว้ในข้อ 53 ของอนุสัญญา คือ มีหน้าที่ชำระราคาและรับมอบสินค้าตามสัญญาโดยหน้าที่ในการชำระราคาของผู้ซื้อตาม อนุสัญญาดังนี้ยังได้วางหลักเกณฑ์ไว้ในข้อ 54-59 ดังนี้ ในข้อ 59 ผู้ซื้อต้องชำระราคาในวัน ที่ที่กำหนด หรือที่สามารถจะกำหนดได้จากสัญญา ถ้าสัญญาได้ระบุเวลาในการชำระราคาไว้แน่ นอน หรือเวลาที่คู่สัญญาอาจรู้ได้จากสัญญา และหน้าที่ของผู้ซื้อในการชำระราคายังได้ครอบคลุม ไปถึงหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการชำระเงินด้วยตามข้อ 54 เช่น การขอแลกเปลี่ยนเงินตรา การเปิดเช็คเดอริออฟเครดิต เป็นต้น แต่ถ้าหากคู่สัญญาตกลงทำสัญญาโดยมิได้ กำหนดราคาทรัพย์สินให้แน่นอนและไม่อาจทราบราคาได้ไม่ว่าโดยแจ้งชัดหรือปริยาย ก็ให้ถือ เหาราคาท้องตลาดของสินค้านั้นขณะที่ทำสัญญาซื้อขายสินค้าเป็นเกณฑ์ (ข้อ 55) แต่ถ้ามีการ กำหนดสินค้ากันตามน้ำหนัก ให้ถือเอาน้ำหนักสุทธิเป็นเกณฑ์ในกรณีที่มีข้อสงสัย (ข้อ 56) ใน ส่วนของสถานที่ในการชำระเงิน ข้อ 57 ได้บัญญัติว่า หากคู่สัญญาไม่ได้ตกลงกำหนดสถานที่ ในการชำระเงินไว้เป็นที่แน่นอนแล้ว ให้ชำระเงินกัน ณ สถานที่ประกอบธุรกิจของผู้ขาย หรือ ถ้าต้องชำระราคาต่อเมื่อส่งมอบตราสารแล้ว สถานที่ในการชำระราคาได้แก่ สถานที่ส่งมอบตรา สารนั้น ซึ่งตามหลักในเรื่องนี้ทำให้ผู้ขายอาจฟ้องเรียกให้ผู้ซื้อชำระราคาในประเทศที่ผู้ขายมี สถานที่ประกอบธุรกิจหรือภูมิลำเนาอยู่ได้ นอกจากนี้หากคู่สัญญาไม่ได้ตกลงกันในเรื่องเวลาชำระ ราคาไว้ ในข้อ 58 ได้บัญญัติไว้เพื่อประโยชน์ของผู้ซื้อ คือ ในกรณีส่งมอบทรัพย์สินผ่านตราสาร หรือใบตราส่งแล้ว ผู้ซื้อจะมีหน้าที่ชำระราคาเมื่อมีการส่งมอบตราสารแล้ว ผู้ซื้อยังมีสิทธิขอ ตรวจสอบทรัพย์สินก่อนชำระเงินได้อีกด้วย เว้นเสียแต่ว่าวิธีการส่งมอบหรือการชำระราคาที่คู่ สัญญาได้ตกลงกันไว้แล้วนั้นทำให้ผู้ซื้อไม่มีโอกาสที่จะตรวจสอบสินค้าได้ก่อน

ในส่วนหน้าที่อีกประการหนึ่งของผู้ซื้อคือ ในการรับมอบทรัพย์สินในอนุสัญญาดังนี้ ได้บัญญัติไว้ในข้อ 60 โดยกำหนดครอบคลุมไปถึงหน้าที่กระทำการตามสมควร เพื่อให้ผู้ขาย

สามารถส่งมอบทรัพย์สินได้ด้วย ซึ่งอนุสัญญาไม่ได้กำหนดระยะเวลาที่ผู้ซื้อต้องรับมอบทรัพย์สินเอาไว้ ดังนั้นต้องถือตามหลักที่ว่า ผู้ซื้อต้องรับมอบทรัพย์สินโดยมิชักช้านับแต่เวลาที่ผู้ขายส่งมอบโดยชอบตามสัญญา

ในกรณีที่ผู้ซื้อผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้ใดๆตามสัญญา ผู้ขายสามารถบังคับตามสิทธิของตนได้หลายทางในทำนองเดียวกันกับสิทธิของผู้ซื้อในกรณีผู้ขายเป็นฝ่ายผิดสัญญา ซึ่งในกรณีนี้สิทธิของผู้ขายในอนุสัญญากำหนดไว้ในข้อ 61 ดังนี้ การใช้สิทธิตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 62-65 ซึ่งเป็นการใช้สิทธิให้ชำระราคา หรือรับมอบสินค้า หรือเลิกสัญญา หรือเรียกค่าเสียหาย นอกจากนี้ยังสามารถใช้สิทธิเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามที่บัญญัติไว้ในข้อ 74-77 ในส่วนของการบอกเลิกสัญญานี้ในข้อ 64 ผู้ขายจะมีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ต่อเมื่อการที่ผู้ซื้อไม่ชำระราคานั้นเป็นการผิดสัญญาในสาระสำคัญ หรือเมื่อผู้ซื้อไม่ชำระราคา แม้ผู้ขายจะกำหนดเวลาพอสมควรตามข้อ 63(1)ให้ผู้ซื้อชำระราคาแล้ว แต่ถ้าคู่สัญญาซื้อขายทรัพย์สินมิได้กำหนดทรัพย์สินที่แน่นอนไว้ และผู้ซื้อมิได้เลือกกำหนดทรัพย์สินไว้แน่นอนภายในเวลาตามที่ตกลงกัน หรือภายในเวลาสมควรตามที่ผู้ขายกำหนด ผู้ขายย่อมมีสิทธิเลือกกำหนดทรัพย์สินนั้นได้เองตามบทบัญญัติในข้อ 69 ของอนุสัญญา

2.3.4 การโอนความเสี่ยงภัย (Passing of risk) มีบทบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 66-70

การโอนความเสี่ยงภัยเป็นเรื่องที่ผู้ซื้อหรือผู้ขายจะต้องรับภาระความเสี่ยงภัยในกรณีที่ทรัพย์สินที่ซื้อขายสูญหรือเสียหายเนื่องจากอุบัติเหตุโดยอนุสัญญานับนี้ได้กำหนดในข้อ 66 ว่า ภาระเสี่ยงภัยในทรัพย์สินโอนไปยังผู้ซื้อเมื่อใด ผู้ซื้อก็ต้องผูกพันชำระราคาทรัพย์สินแก่ผู้ขายหากทรัพย์สินสูญหรือเสียหายเพราะอุบัติเหตุ เว้นแต่การสูญหรือเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำของผู้ขาย นอกจากนี้อนุสัญญานับนี้ยังได้กำหนดเรื่องภาระความเสี่ยงภัยไว้กว้างๆ 3 กรณี คือ กรณีแรก เมื่อสัญญาซื้อขายเกี่ยวพันกับการขนส่งสินค้าตามข้อ 67 กรณีที่สอง เมื่อมีการซื้อขายสินค้าระหว่างทางตามข้อ 68 และกรณีที่สาม เป็นกรณีอื่นๆ นอกเหนือจากสองกรณีแรกตามข้อ 69 โดยในกรณีแรก หากสัญญาซื้อขายไม่ได้ระบุว่าต้องส่งมอบที่สถานที่ใดโดยเฉพาะ ข้อ 67(1) บัญญัติให้ความเสี่ยงแห่งภัยโอนผ่านจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเมื่อผู้ขายส่งมอบสินค้าให้ผู้ขนส่งรายแรก (the first carrier) แต่หากระบุสถานที่ใดโดยเฉพาะแล้ว (เช่น กรณีตกลงตาม Incoterms หรือ International Commercial Term) บทบัญญัติดังกล่าวตอนท้ายกำหนดให้ความเสี่ยงแห่งภัยผ่านไปยังผู้ซื้อเมื่อผู้ขายส่งมอบสินค้าแก่ผู้ขนส่ง ณ สถานที่นั้น นอกจากนี้ในขณะที่ความเสี่ยงภัยโอนไปนั้นจะต้องมีการกำหนดตัวทรัพย์สินตามสัญญาไว้แน่นอนแล้วด้วยตามข้อ 67(2) ในกรณีที่สอง ภาระความเสี่ยงภัยใน

ทรัพย์สินที่ทำสัญญาซื้อขายกันในขณะที่ทรัพย์สินอยู่ระหว่างการขนส่งย่อมโอนไปยังผู้ซื้อทันทีที่ทำสัญญาซื้อขายกันโดยไม่คำนึงถึงเวลาส่งมอบ แต่ถ้ามีพฤติการณ์พอจะอนุมานได้ว่า คู่กรณีมีเจตนาให้ความเสี่ยงโอนย้อนหลังไปตั้งแต่เมื่อมีการส่งมอบทรัพย์สินแก่ผู้ขนส่งที่ได้ออกไปตราส่งให้ก็ให้ความเสี่ยงโอนไปตั้งแต่เวลานั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าผู้ขายรู้หรือควรได้รู้ถึงความสูญหรือเสียหายของทรัพย์สินนั้นอยู่แล้วในเวลาที่ทำสัญญา และไม่ได้เปิดเผยให้แก่ผู้ซื้อทราบ ผู้ขายต้องรับภาระความเสี่ยงภัยในการสูญหรือเสียหายดังกล่าวตามข้อ 68 และในกรณีที่สามกำหนดไว้ในข้อ 69 เป็นกรณีที่ไม่เข้าข้อ 67 และ 68 คือ ไม่มีการขนส่ง ภาระความเสี่ยงภัยย่อมตกไปยังผู้ซื้อทันทีที่รับมอบทรัพย์สิน แต่ถ้าผู้ขายได้เตรียมการส่งมอบทรัพย์สินตามคำสั่งของผู้ซื้อกำหนดตัวทรัพย์สินตามสัญญาไว้พร้อมแล้วผู้ซื้อเป็นฝ่ายผิดนัดรับมอบ ดังนี้ ภาระความเสี่ยงภัยย่อมตกไปยังผู้ซื้อทันทีที่ผิดนัด อย่างไรก็ตามในข้อ 70 ของอนุสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดให้ผู้ซื้อไม่เสียสิทธิที่จะบังคับตามสิทธิอันพึงมีตามปกติ ถ้าผู้ขายเป็นฝ่ายผิดสัญญาในสาระสำคัญด้วยแล้ว โดยผู้ซื้อยังคงมีสิทธิเรียกให้ชำระหนี้ บอกลีกสัญญา หรือเรียกค่าเสียหายได้อยู่นั่นเอง

2.3.5 หลักเกณฑ์ที่ใช้ร่วมกันระหว่างหนี้ของผู้ซื้อและหนี้ของผู้ขาย (Provisions common to the obligations) มีบทบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 71-88

ในเรื่องนี้อนุสัญญายังได้บัญญัติแบ่งออกเป็น 6 หมวด ดังนี้ หมวด1 การผิดสัญญาที่อาจคาดกันได้และสัญญาจัดส่งสินค้าเป็นงวดโดยบัญญัติไว้ในข้อ 71-73 หมวด2 การชดใช้ค่าสินไหมทดแทน บัญญัติไว้ในข้อ 74-77 หมวด3 ดอกเบี้ย บัญญัติไว้ในข้อ 78 หมวด4 ช้อยกเว้น บัญญัติไว้ในข้อ 79-80 หมวด5 ผลแห่งการเลิกสัญญา บัญญัติไว้ในข้อ 81-84 และหมวด6 การดูแลรักษาสินค้า บัญญัติไว้ในข้อ 85-88 โดยในที่นี้จะขอล่าวรวมกันพอเป็นสังเขป ดังนี้

ในข้อ 71 ได้บัญญัติให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งอาจหวังเห็นว่าไม่ยอมชำระหนี้ฝ่ายของตนได้ หากปรากฏว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะไม่สามารถชำระหนี้ของตนได้ เพราะขาดความสามารถในการชำระหนี้ เช่น มีหนี้สินล้นพ้นตัว หรือขาดหลักประกันความน่าเชื่อถืออย่างมาก หรืออาจคาดหมายได้จากพฤติกรรมที่เขาเตรียมการชำระหนี้ว่าจะไม่สามารถชำระหนี้ได้ แต่ถ้าผู้ขายได้ส่งมอบทรัพย์สินที่ซื้อขายไปแล้วก่อนที่จะทราบสาเหตุดังกล่าว ผู้ขายชอบที่จะยึดหน่วงทรัพย์สินไว้ไม่ส่งมอบให้ผู้ซื้อ แต่สิทธิดังกล่าวมานี้ย่อมสิ้นสุดลงหากผู้ซื้อได้ให้ประกันไว้ตามสมควร และข้อ 72 และ 73 ได้บัญญัติว่า ถ้าในกรณีก่อนถึงกำหนดชำระหนี้ปรากฏแน่ชัดว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งจะทำการอันผิดสัญญาในสาระสำคัญ หรือผิดสัญญาชำระหนี้เป็นคราวๆ คู่

สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ซึ่งในการผิคนัดชำระหนี้เป็นคราวๆนั้น โดยทั่วไป ย่อมนับเป็นการผิดสัญญาเฉพาะคราวนั้น ซึ่งคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอาจบอกเลิกสัญญาเฉพาะ คราวนั้นก็ได้ แต่ถ้าการผิคนั้นเป็นการผิดสัญญาในสาระสำคัญโดยส่วนรวม หรือทำให้การชำระ หนี้คราวต่อไปเป็นอันไร้ประโยชน์ตามความมุ่งหมายของคู่สัญญาแล้ว คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะ บอกเลิกสัญญาดังกล่าวทั้งหมด หรือเฉพาะส่วนที่เหลือในอนาคตก็ได้

ในเรื่องค่าสินไหมทดแทนนี้อนุสัญญาฉบับนี้ได้กำหนดหลักเรื่องค่าสินไหมทดแทน ไว้ในข้อ 74 โดยค่าสินไหมทดแทนนี้คลุมไปถึงค่าทดแทนความเสียหาย ซึ่งเป็นผลมาจากการ ผิดสัญญาและยังได้รวมถึงค่าทดแทนการขาดกำไรไว้ด้วย แต่ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายนี้ ต้องไม่เกินกว่าที่คู่กรณีฝ่ายที่ผิดสัญญาได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นล่วงหน้าก่อนแล้วใน ขณะเข้าทำสัญญา นอกจากนี้ในข้อ 75-77 ยังได้กำหนดว่า ถ้าสัญญาถูกบอกเลิกและถ้าผู้ซื้อ ได้ซื้อสินค้าอื่นทดแทนหรือผู้ขายได้ขายสินค้านั้นไปแล้ว หากกระทำไปตามสมควรและภายใน เวลาที่เหมาะสมภายหลังได้บอกเลิกสัญญา คู่สัญญาฝ่ายที่เรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน สามารถเรียกให้ชดใช้ผลต่างระหว่างราคาที่กำหนดไว้ในสัญญากับราคาสินค้าที่ซื้อมาทดแทน และเรียกค่าสินไหมทดแทนอื่นตามข้อ 74 ได้ด้วย หรือถ้าคู่สัญญาฝ่ายนั้นยังไม่ได้ทำการซื้อ หรือขายใหม่ เมื่อเลิกสัญญากันแล้ว และสามารถหาราคาปัจจุบันสำหรับสินค้านั้นได้ คู่สัญญา ฝ่ายที่เรียกค่าสินไหมทดแทนสามารถรับการชดใช้ผลต่างระหว่างราคาที่ได้กำหนดตามสัญญา กับราคาปัจจุบัน ณ เวลาบอกเลิกสัญญาและค่าสินไหมทดแทนอื่นๆ ที่สามารถเรียกได้ตามข้อ 74 รวมทั้งได้กำหนดให้คู่กรณีฝ่ายที่บอกเลิกสัญญาและเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนต้องดำเนินการตามสมควรภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวเพื่อบรรเทาความสูญเสีย รวมถึงการสูญเสียกำไร อันเกิดจากการผิดสัญญา แต่คู่สัญญาฝ่ายที่มีสิทธิเรียกค่าสินไหมทดแทนละเลยไม่ดำเนินการ ตามนี้ ผู้ผิดสัญญาอาจจะขอลดค่าสินไหมทดแทนลงเพียงเท่ากับความสูญเสียที่ตนเองได้ก่อขึ้น เท่านั้น และในอนุสัญญานี้ในข้อ 78 ยังได้ให้สิทธิแก่คู่สัญญาที่มีสิทธิเรียกดอกเบี้ยจากหนี้ที่ค้าง จ่ายเนื่องจากคู่สัญญาอีกฝ่ายผิคนัดชำระราคาหรือจำนวนเงินค้างจ่ายได้อีก โดยไม่สูญเสียสิทธิ ที่เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนตามข้อ 74

อนุสัญญาฉบับนี้ในข้อ 79 ได้บัญญัติยกเว้นความรับผิดของลูกหนี้ เรื่องการชำระ หนี้เป็นพันวิสัยโดยไม่ใช่เพราะความผิดของลูกหนี้โดยกำหนดให้ลูกหนี้หลุดพ้นจากการชำระ หนี้ เพราะพฤติการณ์ที่อยู่นอกเหนืออำนาจควบคุมของคู่กรณีฝ่ายที่ต้องชำระหนี้ นั้น และคู่กรณี ฝ่ายนั้นไม่ควรคาดหมายได้ในเวลาเข้าทำสัญญา และยังได้กำหนดให้คู่กรณีอาจตกลงยกเว้น ความรับผิดแก่ผู้ที่ตนใช้ให้ชำระหนี้แทนได้ ถ้าข้อตกลงนั้นอาจใช้ได้กับตัวคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ด้วย อย่างไรก็ตามในข้อ 80 ก็ได้กำหนดให้คู่กรณีฝ่ายที่มีสิทธิไม่สามารถอ้างใช้สิทธิได้ เนื่องจาก

คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามชำระหนี้เป็นเพราะเกิดจากการกระทำหรือการงดเว้นการกระทำ
ของตน

ในข้อ 81-84 ของอนุสัญญาได้บัญญัติในเรื่องผลของการเลิกสัญญาไว้ โดยกำหนด
ให้คู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องคืนทรัพย์สินหรือเงินตามควรค่าแห่งการอันตนได้รับไว้เพื่อชำระหนี้
พร้อมทั้งดอกเบี้ยหรือดอกเบี้ยด้วย แต่การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้นย่อมไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิ
เรียกร้องค่าเสียหาย ในส่วนข้อ 85-88 ได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดูแลรักษาทรัพย์สินในกรณี
ต่าง ๆ ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งครอบครองไว้เพื่อประโยชน์ของคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะ
เกี่ยวกับหน้าที่เก็บรักษาทรัพย์สินและการนำของออกขายในกรณีจำเป็น

2.4 บทเฉพาะกาล (Final Provisions) มีบทบัญญัติไว้ตั้งแต่ข้อ 89-101

อนุสัญญานี้ได้เปิดให้ประเทศต่าง ๆ ลงนามเข้าเป็นภาคีจนถึงวันที่ 30
กันยายน 1981 ณ สำนักงานใหญ่สหประชาชาติ ในกรุงนิวยอร์กโดยกำหนดให้มีผลบังคับใช้
เมื่อมีรัฐภาคีตั้งแต่ 10 รัฐขึ้นไปได้ให้สัตยาบันแก่อนุสัญญานี้แล้ว นอกจากนี้อนุสัญญานี้ไม่
มีผลลบล้างข้อตกลงระหว่างประเทศซึ่งตกลงกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หรืออาจจะมีการตกลงกัน
ในอนาคตโดยข้อตกลงเหล่านั้นบรรจุบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อยู่ภายใต้อนุสัญญานี้
โดยมีข้อแม้ว่าคู่สัญญาต่าง ๆ ต้องมีสถานประกอบธุรกิจอยู่ในรัฐต่าง ๆ ที่เป็นคู่สัญญาของข้อตกลง
ระหว่างประเทศเช่นนั้นตามข้อ 90

รัฐภาคีใดอาจตั้งข้อสงวนต่ออนุสัญญานี้ได้ในบางจุด ไม่ว่าจะเป็นในเวลาลง
นาม ทำสัตยาบัน รับรองเห็นชอบ หรือภาคยานุวัติว่าตนจะไม่ผูกพัน ได้แก่ เรื่องการรับบังคับ
เฉพาะส่วนที่ 2 ว่าด้วยการก่อให้เกิดสัญญา หรือ ส่วนที่ 3 ว่าด้วยลักษณะสัญญาซื้อขาย ใน
ส่วนเรื่องการมีหลักฐานเป็นหนังสือเมื่อก่อให้เกิดสัญญาและเกี่ยวกับข้อจำกัดขอบเขตอนุสัญญา
มีผลบังคับตามข้อ 1(1)(b) ซึ่งเมื่อรัฐภาคีใดได้ตั้งข้อสงวนบางจุดข้างต้นดังกล่าว ก็ยังไม่ถือ
เป็นรัฐภาคีภายใต้ข้อ 1(1) ของอนุสัญญานี้ในเรื่องที่อยู่ภายใต้บังคับของส่วนที่ได้ตั้งข้อ
สงวนไว้ นอกจากนี้บรรดาประเทศภาคีอนุสัญญาซึ่งให้สัตยาบันต่ออนุสัญญานี้ใหม่หาก
เป็นภาคีอนุสัญญานี้กรุงเฮกก็จะต้องบอกเลิกการเป็นภาคีอนุสัญญากรุงเฮกด้วย ทั้งนี้เพื่อ
ป้องกันปัญหาอนุสัญญามีผลซ้อนกัน 2 ฉบับ